

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

POSTAVENÍ VĚŘITELE V KONKURZNÍM ŘÍZENÍ
V ČESKÉ REPUBLICCE A VE FRANCII

KONZULTANT: JUDr. Petr Smolík, Ph. D.

Diplomant: Martin Severa
Ve Studeném 302/5
147 00 Praha 4

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a že jsem uvedl všechny prameny a zdroje, jak je tomu ve vědecké práci obvyklé.

Poděkování:

Chtěl bych poděkovat panu doktoru Petru Smolíkovi za poskytnuté konzultace, paní docentce Carole Souweine za přednášky a konzultace francouzského úpadkového práva a panu doktoru Davidu Elischerovi za podnětné rady a připomínky.

A handwritten signature in black ink, consisting of several fluid, overlapping strokes that form a stylized name.

RESUMÉ

Le sujet principal de ce mémoire porte sur la position des créanciers lorsque le débiteur n'est plus capable de faire face à ses difficultés économiques. En étudiant les procédures collectives en droit tchèque et en droit français, le mémoire apporte une comparaison de ces traitements en se concentrant sur les droits et obligations des créanciers.

Sa première partie est consacrée aux procédures de faillite en droit tchèque, au traitement des créances et à leur paiement. La deuxième partie, quant à elle, étudie les procédures collectives prévues par le droit français en empruntant la même structure.

La comparaison finale montre que le droit français tend à joindre la protection de plusieurs intérêts sociaux en présence, c'est-à-dire la protection des salariés, la stabilité de l'environnement économique et les intérêts des créanciers, la sauvegarde de l'entreprise semble se trouver au sommet de la hiérarchie des valeurs sociales. Le droit tchèque, restant beaucoup plus fidèle à l'idée fondamentale des procédures collectives, protège avant tout l'intérêt des créanciers.

OSNOVA

RESUMÉ	3
I. ÚVOD	6
II. ČESKÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA	8
1. HISTORICKÉ A PRÁVNÍ PRAMENY ÚPADKOVÉHO PRÁVA	8
2. TYPY ŘÍZENÍ V ČESKÉM ÚPADKOVÉM PRÁVU	13
a. Konkurzní řízení	13
b. Nucené vyrovnání	16
c. Vyrovnací řízení	17
3. PŘIHLÁŠENÍ A PŘEZKUM POHLEDÁVEK	20
a. Přihlášení a přezkum při konkurzním řízení	20
b. Přihlášení a přezkum při vyrovnacím řízení	23
4. POŘADÍ POHLEDÁVEK PODLE DRUHU	25
a. Přednostní pohledávky	26
b. Třídy pohledávek	27
c. Oddělení věřitelé	28
d. Shrnutí pořadí	28
III. FRANCOUZSKÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA	30
1. HISTORICKÉ A PRÁVNÍ PRAMENY ÚPADKOVÉHO PRÁVA	30
a. Úpadkové právo na počátku novověku	31
b. Úpadkové právo v Napoleonově Obchodním zákoníku	32
c. Reformy ve 20. století	32
d. Platné francouzské úpadkové právo	37
2. TYPY ŘÍZENÍ VE FRANCOUZSKÉM ÚPADKOVÉM PRÁVU	39
a. Prevence ekonomických potíží	39
b. Řízení o záchraně	41
c. Řízení o soudním vyrovnání	45
d. Řízení o soudní likvidaci	47
3. PŘIHLÁŠENÍ A OVĚŘENÍ POHLEDÁVEK	49
a. Přihlášení pohledávek	49
b. Ověření pohledávek	51
c. Pracovní nároky zaměstnanců	52
4. POŘADÍ POHLEDÁVEK PODLE DRUHU	56

a. Řízení o záchraně	57
b. Řízení o soudním vyrovnání	59
c. Řízení o soudní likvidaci.....	60
IV. ZÁVĚR	64
Literatura	68

I. ÚVOD

Svůj život si dnes jen těžko dovedeme představit bez každodenní interakce s jinými osobami, blízkými i cizími. Čím bližší nám druhá osoba je, tím snadněji dokážeme předvídat její chování na základě konkrétních zkušeností a naopak čím je nám vzdálenější, tím více jsme nuceni spoléhat na obecná pravidla mezilidského chování. Tato pravidla se od pradávna vytvářejí v každém společenství, které tak vyjadřuje své hodnoty a chrání své zájmy. S nárůstem počtu členů společenství i počtu situací, pro které je třeba stanovit pravidla, se z prapůvodních schematických vzorců chování postupně vyvinulo právo jako soubor základních norem lidského chování.

Při každodenní interakci s ostatními členy společnosti rozvíjíme své schopnosti, osvojujeme si nové dovednosti, získáváme zkušenosti, přebíráme na sebe různé závazky. Vezmeme-li za svou římskoprávní zásadu *Pacta sunt servanda*, musíme nejdříve zvážit, zda jsme schopni skutečně plnit to, k čemuž se zavážeme. Přitom vycházíme mimo jiné i z vlastního odhadu budoucího vývoje a s ním souvisejících reálných možností plnit. Ne vždy však budoucnost skutečně odpovídá našim odhadům a očekáváním, a tak se dostáváme do situací, kdy již nejsme schopni svým závazkům dostát, navzdory původním záměrům. Právo stanoví množství způsobů donucení, jimiž se mohou naši věřitelé domoci splnění jednotlivých závazků. Většina závazků je vyčíslitelná v penězích, proto je zpravidla možné alespoň náhradní peněžité plnění. Jsou však i situace, kdy máme příliš mnoho závazků a dlouhodobě nejsme schopni je plnit, ať už vinou naší (ne)schopnosti predikce, z lehkovážnosti nebo z důvodů neovlivnitelných naší vůlí. Takový stav obecně nazýváme úpadkem. Co však tehdy mohou dělat naši věřitelé? Je zřejmé, že individuální vymáhání plnění není nejvhodnějším způsobem, protože uspokojením jednoho věřitele je druhý poškozen, nebude-li z čeho jej uspokojit. Pro případy úpadku právo stanoví speciální postupy, jejichž cílem je uspokojit všechny věřitele alespoň poměrně. Právě těmito speciálními postupy se zabývá tato diplomová práce.

Tématem mé diplomové práce je postavení věřitele v konkurzním řízení podle českého a francouzského práva. Prostřednictvím práva každá společnost

vyjadřuje své základní hodnoty a chrání zájmy své i svých členů. Tyto hodnoty a zájmy se v čase vyvíjejí a proměňují obdobně, jako se vyvíjí i sama společnost. I proto má každá společnost jinak uspořádané hodnoty a zájmy a používá jiné prostředky k jejich ochraně. Srovnání dvou právních úprav řešení téže situace tak může přinést zajímavé poznatky o způsobech ochrany zájmů daných společností, ale právě i o hodnotách těchto společností a jejich členů.

Tato diplomová práce se zabývá ochranou zájmů věřitelů v případě úpadku dlužníka. Snaží se nalézt odpověď na otázku, jak je upraven postup při úpadku dlužníka, jak se uplatňují pohledávky věřitelů v úpadkových řízeních a konečně v jakém pořadí jsou pohledávky věřitelů uspokojeny. První část práce je věnována české právní úpravě, druhá pak úpravě francouzské.

Jak již bylo uvedeno výše, každá společnost využívá k ochraně svých zájmů jiné prostředky. Při stanovení postupů řešení si také každá společnost jinak vymezuje situace, které jimi chce řešit. V českém právu jsou tak postupy řešení úpadku stanoveny předpisy občanského práva jednotně bez ohledu na povahu subjektu úpadce, zatímco francouzský zákonodárce rozlišuje úpadek fyzické osoby nepodnikatele, který upravuje občanským právem, a úpadek fyzických osob podnikatelů a právnických osob soukromého práva, který upravují předpisy obchodněprávní. S ohledem na dvojí právní úpravu úpadku podle povahy úpadce ve Francii se tato práce zaměřuje především na úpadek podnikatelských subjektů, přičemž ponechává stranou úpravu úpadku fyzických osob nepodnikatelů.

Zajímavým rozdílem mezi českým a francouzským právem je systematické zařazení úpadkového práva v právních řádech obou zemí. Úpadkové právo tvoří součást českého práva procesního, zatímco ve Francii se jedná o předpisy hmotněprávní, o obchodní zákoník. Tento rozdíl se však ukazuje jen jako formální, neboť významnou část francouzské hmotněprávní úpravy úpadku tvoří předpisy procesní povahy.

II. ČESKÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA

1. HISTORICKÉ A PRÁVNÍ PRAMENY ÚPADKOVÉHO PRÁVA

Kořeny současného českého konkurzního práva sahají hluboko do minulosti, kdy se tato právní oblast soustavně vyvíjela a proměňovala, aby sloužila potřebám tehdejší společnosti, věřitelů a jejich dlužníků. Zatímco v římském právu konkurzní právo odpovídalo exekuci na majetek dlužníka, ve středověku se poprvé objevují první snahy o uspořádání majetkových poměrů insolventního dlužníka tak, aby všichni jeho věřitelé byli uspokojeni, v případě nedostatku majetku alespoň poměrně. Za zemi původu konkurzu jako samostatného řízení lze označit Itálii, odkud se toto specifické odvětví procesního práva rozšířilo do Francie i do Německa. V saské právní oblasti bylo italské pojetí recipováno a smíšeno s místním obyčejovým právem. Odtud pak působilo na vývoj práva i v okolních zemích.

Na českém území se potřeba stabilní právní úpravy konkurzního řízení začala projevat nejpozději koncem 16. století v souvislosti s obtížemi tehdejšího hospodářství. Dalším impulsem se pak za třicetileté války stala krize české měny roku 1623. První zmínky o uspokojení věřitelů při nedostatku majetku dlužníka se objevují již v Obnoveném zřízení zemském dědičného království českého z roku 1627¹ [Schelleová 2005, 66]. Samostatné konkurzní řízení bylo poprvé upraveno roku 1637 v císařském reskriptu a prováděcím místodržitelském reskriptu. Roku 1640 následovaly Novely a Deklaratoria (Novellae et Declaratoriae), tedy doplňky a vysvětlivky [Malý 1997, 131] a další Deklaratoria v letech 1644, 1646 a 1648. Prohlášením konkurzu podle této úpravy se zastavila všechna dílčí exekuční řízení, na majetku dlužníka byla zavedena sekvestura a po přihlášení pohledávek soud rozhodl o rozdělení majetku věřitelům podle výše pohledávek nebo nařídil veřejnou dražbu [Schelleová 2005, 65-68].

V 18. století se začaly objevovat snahy o kodifikaci konkurzního práva, které vyvrcholily vydáním josefinského Konkurzního řádu roku 1781. Konkurzní řízení se

¹ Za zákon bylo Obnovené zřízení zemské prohlášeno uvozovacím patentem Ferdinanda II. ze dne 10. května 1627 [Malý 1997, 131].

zahajovalo žalobou, touto formou se i přihlašovaly pohledávky, přičemž konkurz trval tak dlouho, dokud nebyly uspokojeny všechny přihlášené pohledávky. Konkurzní řízení probíhalo ve čtyřech formálních fázích: přípravné, likvidační, prioritní a distribuční řízení. Věřitelé se dělili do dvou skupin, v první byli vindikanti a věřitelé, kteří něco plnili po vyhlášení konkurzu, ve druhé skupině, dále dělené na šest tříd, pak ostatní věřitelé [Schelleová 2005, 71-72].

Vzhledem k nákladnosti a délce konkurzního řízení podle josefinské úpravy se záhy objevily snahy o reformu konkurzního práva, které vyústily roku 1853 nejprve ve vydání provizorního konkurzního řádu pro uherské země podle tzv. Sommagurovy osnovy z roku 1848 a následně roku 1859 vydáním dvou nařízení pro zbytek císařství a roku 1862 zákona č. 97/1862 ř. z. o vyrovnacím řízení. Skutečný kodex konkurzního práva však přinesl až rok 1868, kdy byl vydán konkurzní řád č. 1/1869 ř. z., inspirovaný pruským konkurzním řádem z roku 1855 [Schelleová 2005, 72 a n.].

Konkurzní řízení podle tehdejší úpravy spočívalo na zásadě univerzality a na zásadě stejného nakládání s věřiteli. Řízení se dělilo na dvě části, zahajovací fázi a konkurzní fázi stricto sensu, která spojovala likvidační, prioritní a distribuční řízení podle předchozí úpravy. Předmětem konkurzního řízení se mělo stát veškeré jmění dlužníka, do konkurzní podstaty však nepatřily věci vyloučené z exekuce, věci určené k výživě dlužníka a jeho rodiny, věci zatížené zástavním nebo zadržovacím právem, nemovitý majetek v cizině a věci, které byly z konkurzu vyloučeny. Rozdělení pohledávek do skupin a tříd bylo převzato z josefinské kodifikace. V průběhu řízení byl dlužník zbaven práva spravovat svůj majetek a za tím účelem byl ustaven správce. Konkurzní řád z roku 1868 byl často kritizován, mimo jiné i za faktické porušování zásady stejného nakládání s věřiteli, neboť velké množství vyloučených pohledávek a nároků na přednostní uspokojení představovalo pro věřitele bez záruk jen mizivou naději na uspokojení. Na počátku první světové války byla proto realizována reforma konkurzního práva, a to císařským nařízením č. 337/1914 ř. z., které zavedlo samostatný vyrovnací řád pro vyrovnání mimo konkurz. Tato úprava, spolu s uherským konkurzním řádem a vyrovnacím řádem, byla po vzniku samostatného Československa recipována do československého právního řádu [Schelleová 2005, 75 a n.].

V průběhu 20. let minulého století se opět začalo diskutovat o reformě, jejíž nutnost byla stále patrnější, po rozsáhlých diskusích odborné veřejnosti i v parlamentu byl dne 27. března 1931 přijat nový konkurzní řád, vyhlášený pod č. 64/1931 Sb. Nový kodex především odstranil právní dualismus dosavadního československého konkurzního práva [Schelleová 2005, 76].

Politické události roku 1948 vedly záhy k odstranění podnikání a soukromého vlastnictví podniků ve prospěch státního řízení hospodářství a vlastnictví všeho lidu. Prvorepubliková úprava konkurzního práva byla v roce 1950 nahrazena institutem exekuční likvidace, což byl exekuční prostředek spočívající v prodeji veškerého majetku dlužníka, upravený v občanském soudním řádu č. 142/1950 Sb. Občanský soudní řád č. 99/1963 Sb. obsahoval ustanovení o likvidaci majetku a notářský řád úpravu likvidace dědictví, užívané však převážně formálně v případech zahraničních konkurzů.

Politický vývoj po roce 1948 měl dalekosáhlé sociální a ekonomické důsledky, jejichž vlivem hospodářství pozbylo všech samoregulačních mechanismů tržního hospodářství. Prosperita jednotlivých podniků se zjišťovala politicky vhodnými ukazateli, jako například tzv. úrovní výroby na obyvatele, které však ne vždy věrně zobrazovaly reálnou ekonomickou situaci jednotlivých subjektů. Hospodářský systém skrýval sebemenší ekonomické potíže státních či národních podniků i jiných socialistických organizací, platební neschopnost byla, byť s pomocí rozpočtových nástrojů, vyloučena [Schelleová 2005, 77 a n.].

Návrat tržních mechanismů do československého hospodářství po roce 1989 přinesl mnoho změn v ekonomice jednotlivých subjektů i celých odvětví. Krátce po sametové revoluci se objevily také první předlužené a plateb neschopné subjekty. Proto byla záhy iniciována příprava nové právní úpravy uspořádání majetkoprávních poměrů dlužníka, který není schopen čelit svým ekonomickým potížím a uspokojit své věřitele bez vnějšího zásahu. Nový zákon č. 328/1991 Sb. o konkurzu a vyrovnání ze dne 11. července 1991 nabyl účinnosti dne 1. října 1991 (dále jen „zákon o konkurzu a vyrovnání“ nebo „ZoKV“).

V první části zákona o konkurzu a vyrovnání je vymezen jeho účel, jímž je procesní zajištění ochrany práv věřitelů uspořádáním majetkových poměrů dlužníka

v úpadku. Druhá část je věnována konkurzu, včetně nuceného vyrovnání, třetí část upravuje vyrovnání jako druhý možný způsob uspokojení nároků věřitelů. Ve čtvrté části najdeme společná ustanovení, pátá upravuje úpadek bankovních institucí, šestá část obsahuje úpravu úpadku pojišťoven a zajišťoven. Konečně sedmá část obsahuje ustanovení přechodná a závěrečná.

Tento zákon byl do dnešních dnů mnohokrát novelizován². K nejvýznamnějším novelám patří zákon č. 122/1993 Sb., kterým byla zavedena ochranná lhůta v období mezi podáním návrhu na konkurz a jeho prohlášením. Dále byl zaveden věřitelský výbor, jehož pomocí se zjednodušil výkon práv věřitelů bez nutnosti svolávat schůzi věřitelů. Nově se také upravil vztah konkurzu a privatizačních procesů, a to zavedením zvláštního režimu pro státní podniky, státní organizace a právnické osoby s majetkovou účastí státu. Touto novelou byla rovněž omezena práva vedoucích pracovníků úpadce [Schelleová 2005, 81 a n.].

Další významnou novelu přinesl rok 1998 v souvislosti s korekcemi státní hospodářské politiky v průběhu předchozího roku. Tímto zákonem č. 12/1998 Sb. došlo ke zpřísnění ve vztahu k dlužníkovi, který neplní své závazky, a ke zrychlení postupu správce konkurzní podstaty. Nově byl také vymezen pojem insolvence, která se stala jedním z důvodů pro vznik povinnosti dlužníka podat návrh na konkurz. Rovněž přerušení řízení a prominutí zmeškání lhůt se stalo nepřipustným. Nově byla také zavedena lhůta 18 měsíců, v níž je správce konkurzní podstaty povinen předložit soudu konečnou zprávu, pokud soud nestanoví lhůtu jinou [Schelleová 2005, 86 a n.].

Významnými změnami prošel zákon o konkurzu a vyrovnání v roce 2000, zejména je třeba jmenovat zákon č. 105/2000 Sb., jehož cílem bylo posílit postavení věřitelů a správce konkurzní podstaty, zefektivnit konkurzní řízení a poskytnout dlužníkům možnost oddlužení prostřednictvím zpřístupnění vyrovnání. Správce konkurzní podstaty získal větší pravomoci v řízení a konkurzní řízení se zbavuje své formality. Předběžný správce pak měl především zabránit „tunelování“ majetku

² Novelý konkurzního zákona: č. 122/1993 Sb., č. 42/1994 Sb., č. 74/1994 Sb., č. 117/1994 Sb., č. 156/1994 Sb., č. 224/1994 Sb., č. 84/1995 Sb., č. 94/1996 Sb., č. 151/1997 Sb., č. 12/1998 Sb., č.27/2000 Sb., č.105/2000 Sb., č.214/2000 Sb., č.370/2000 Sb., č.30/2000 Sb., č.368/2000 Sb., č.120/2001 Sb., č.125/2002 Sb., č.403/2002 Sb., č.101/2003 Sb., č.210/2003 Sb., č.257/2004 Sb., č.499/2004 Sb., č.179/2005 Sb., č.377/2005 Sb., č.57/2006 Sb. a č. 79/2006 Sb.

dlužníka v době do rozhodnutí o návrhu na prohlášení konkurzu [Schelleová 2005, 91 a n.].

Účinnost zákona o konkurzu a vyrovnání končí dnem 1. července 2007, kdy nabude účinnosti zcela nová právní norma, a to zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Následující text však vychází ze současného zákona o konkurzu a vyrovnání ve znění platném k 31. červenci 2006.

2. TYPY ŘÍZENÍ V ČESKÉM ÚPADKOVÉM PRÁVU

Zákon o konkurzu a vyrovnání upravuje dva základní typy řízení vedených s dlužníkem s cílem dosáhnout poměrného uspokojení věřitelů z majetku tvořícího konkurzní podstatu, a to řízení konkurzní a vyrovnací. První typ řízení, včetně nuceného vyrovnání jako speciální formy konkurzu, je upraven v § 4 až 45, druhý pak v § 46 až 66 ZoKV.

Základní podmínkou pro zahájení konkurzního nebo vyrovnacího řízení je úpadek dlužníka. Konkurzní zákon rozlišuje dvě formy úpadku, a to insolventi a předlužení. O insolventi se jedná, jestliže dlužník má více věřitelů se splatnými pohledávkami a delší dobu nedisponuje dostatečnými finančními prostředky k úhradě svých splatných závazků nebo zastavil platby. Druhá forma úpadku je vyhrazena fyzickým osobám podnikatelům a právnickým osobám, které jsou předluženy, jestliže mají více věřitelů a jejich splatné závazky převyšují jejich majetek. Do tohoto majetku se započte i očekávaný výsledek pokračující podnikatelské činnosti, za předpokladu, že tento výsledek bude kladný.

a. Konkurzní řízení

Konkurzní řízení začíná okamžikem, kdy návrh na prohlášení konkurzu dlužníka dojde příslušnému soudu. Tento návrh je oprávněn podat dlužník sám nebo kterýkoli jeho věřitel se splatnou pohledávkou.

V návrhu věřitele je třeba doložit splatnou pohledávku za dlužníkem, uvést přinejmenším jednoho dalšího věřitele a uvést okolnosti osvědčující úpadek dlužníka, zpravidla ve formě insolvence vzhledem k tomu, že věřitel jen obtížně může získat listiny osvědčující předlužení. Předlužení by bylo možné doložit účetní závěrkou dlužníka, kterou věřitel může získat ve sbírce listin, pokud je tam uložena. Jestliže návrh podává dlužník, musí v návrhu osvědčit svůj úpadek a připojit seznam svého majetku a závazků včetně identifikačních údajů svých dlužníků a věřitelů, který podepíše a prohlásí o něm, že je úplný a správný.

Podáním návrhu na prohlášení konkurzu, respektive doručením návrhu věřitele dlužníkovi vznikají dlužníkovi určité povinnosti. Dlužník je především

povinen zdržet se jednání směřujícího ke zmenšení svého majetku, s výjimkou běžné obchodní činnosti (§ 4a odst. 1 písm. a ZoKV). Běžnou obchodní činností je třeba rozumět podnikání v rozsahu udělených živnostenských nebo jiných podnikatelských oprávnění. Případné sporné jednání bude posuzováno individuálně s ohledem na obvyklou praxi dlužníka před podáním návrhu. Jedná-li se o návrh podaný věřitelem, je dlužník povinen sestavit seznam svého majetku a závazků v podobě, v jaké by tento seznam připojil k vlastnímu návrhu.

Jestliže návrh podal věřitel, je dlužník oprávněn navrhnout povolení ochranné lhůty, jejímž účelem je poskytnout dlužníkovi možnost vyřešit své majetkové poměry jinak než v konkurzním řízení. Ochranná lhůta trvá tři měsíce, na návrh dlužníka může být prodloužena nejdéle o další tři měsíce (§ 5a a n. ZoKV). V této fázi konkurzního řízení může soud též ustanovit předběžného správce, jehož úkolem je zjištění a zajištění dlužníkovy majetku a přezkoumání jeho účetnictví (§ 9a ZoKV). Přípravná fáze řízení končí rozhodnutím soudu o prohlášení konkurzu.

Soud rozhodující o návrhu na prohlášení konkurzu tento návrh odmítne, jestliže nebyly odstraněny jeho vady. Soud řízení zastaví, pokud byl návrh vzat zpět nebo nejsou splněny procesní podmínky. Soud návrh na prohlášení konkurzu zamítne, pokud úpadek dlužníka nebyl osvědčen, dále jej zamítne pro nedostatek majetku, je-li zřejmé, že majetek dlužníka nebude postačovat k úhradě nákladů konkurzu (§12a odst. 4 ZoKV). Soud návrh zamítne i pro nedostatek aktivní legitimace navrhovatele nebo pro nesplnění dalších zákonem stanovených podmínek. Jestliže byly splněny všechny podmínky, soud prohlásí konkurz.

Mezi účinky prohlášení konkurzu patří především přechod oprávnění nakládat s majetkem dlužníka na správce konkurzní podstaty (dále jen „správce“), přerušují se řízení o nárocích týkajících se majetku patřícího do konkurzní podstaty (dále jen „podstata“). Rovněž je vyloučen výkon všech rozhodnutí postihujících majetek patřící do podstaty, dosud nesplacené pohledávky a závazky dlužníka se považují za splacené, není přípustné započtení na majetek patřící do podstaty (§ 14 odst. 1 ZoKV). Vyvěšením usnesení o prohlášení konkurzu na úřední desce soudu, který jej prohlásil, se z dlužníka stává úpadek (§ 13 odst. 6 ZoKV). Prohlášením konkurzu nekončí provozování podniku úpadek, to může být ukončeno pouze rozhodnutím soudu a se souhlasem věřitelského výboru (§ 18a odst. 2 ZoKV).

Po prohlášení konkurzu jsou věřitelé povinni přihlásit v soudem stanovené lhůtě své pohledávky. V přihlášce adresované soudu dvojmo věřitel uvede důvod a výši pohledávky, její příslušenství, důkazy, jimiž lze pohledávku prokázat a dále uvede, zda uplatňuje oddělené uspokojení nebo jiné důvody pro přednostní pořadí (§ 20 ZoKV). Správce sestaví z přezkoumaných pohledávek seznam podle pořadí pro účely rozvrhu.

Soud po uplynutí lhůty k přihlášení pohledávek nařídí přezkumné jednání s věřiteli za účasti úpadce a správce. Na tomto jednání mohou konkurzní věřitelé i úpadce popírat pravost, výši i pořadí všech přihlášených pohledávek. Soud může přezkoumat i pohledávky přihlášené po uplynutí přihlašovací lhůty na zvláštním přezkumném jednání, kde však věřitelé pohledávek tam přezkoumávaných již nemohou popírat pohledávky přezkoumané na předchozím jednání.

Pohledávky se považují za zjištěné, jestliže je správce uznal a žádný konkurzní věřitel nepopřel. Konkurzní věřitelé sporných pohledávek se mohou domáhat určení svého práva žalobou proti popírajícím věřitelům nebo správci podanou příslušnému soudu, případně správnímu orgánu.

Správce též vypracuje soupis majetku tvořícího podstatu, včetně znaleckého odhadu jeho hodnoty. Následuje zpeněžení podstaty, a to buď veřejnou dražbou nebo prodejem mimo dražbu.

Zpeněžení věcí, práv a jiných majetkových hodnot sloužících provozování podniku lze provést i jednou smlouvou o prodeji podniku (§ 27a ZoKV). Tuto formu zpeněžení, která by měla umožnit zachování činnosti podniku i po skončení konkurzu, bohužel jen zřídkakdy umožňuje hospodářská situace úpadce.

Správce může, se souhlasem soudu a věřitelského výboru, vyloučit z podstaty nedobytné pohledávky a věci, které se nepodařilo prodat. Oddělení věřitelé mají nárok na uspokojení z výtěžku prodeje věci, práva nebo pohledávky, na nichž vážně zajištění. Po zpeněžení konkurzní podstaty správce předloží soudu a věřitelskému výboru konečnou zprávu spolu s vyúčtováním své odměny a výdajů.

Po schválení konečné zprávy soudem správce předloží soudu návrh na rozvrh výtěžku a seznam přihlášených pohledávek s uvedením, kolik by mělo být pro každou pohledávku vyplaceno (§ 30 ZoKV). Po přezkoumání věcné správnosti návrhu vydá soud rozvrhové usnesení. V rozvrhu se uspokojí nejdříve pohledávky za

konkurzní podstatou, zbývající část pohledávek oddělených věřitelů a pracovní nároky. Pokud součet těchto pohledávek převyšuje výtěžek zpeněžení podstaty, hradí se především pohledávky za podstatou, ostatní pohledávky se uspokojí poměrně (§ 32 odst. 1 ZoKV). Po splnění rozvrhového usnesení soud vydá usnesení o zrušení konkurzu.

b. Nucené vyrovnání

Nucené vyrovnání je procesním odklonem od standardního průběhu konkurzního řízení. Účelem nuceného vyrovnání je poskytnout úpadci možnost, aby pro něj konkurzní řízení dopadlo příznivěji než v rámci standardního konkurzního řízení, jak bylo popsáno výše. Ke kladům patří především možnost další existence úpadce, jde-li o obchodní společnost nebo družstvo³, nebo možnost dále podnikat, jde-li o podnikající fyzickou osobu⁴ [Kozel 2001, 313].

Úpadce může podat návrh na nucené vyrovnání nejdříve po prvním přezkumném jednání a nejpozději do vydání rozvrhového usnesení. V návrhu musí úpadce uvést, jaké vyrovnání navrhuje, zákon uvádí jako příklad emisi akcií (§ 34 ZoKV). Uvádí-li úpadce osoby ochotné ručit za splnění nuceného vyrovnání, musí tyto osoby návrh spolupodepsat.

Nucené vyrovnání je nepřípustné, jestliže okolnosti zpochybňují, že u navrhovatele jde o poctivý záměr (§ 35 ZoKV). Takovými okolnostmi jsou zejména nedostatečná součinnost úpadce při zjišťování jeho majetku, závady ve vedení účetnictví, zkracování věřitelů v době před prohlášením konkurzu, dřívější konkurzy či vyrovnání a neúměrně nižší uspokojení pohledávek konkurzních věřitelů podle návrhu na nucené vyrovnání oproti možnostem uspokojení podle standardního konkurzního řízení.

³ V souladu s ustanovením § 68 odst. 3, písm. f zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, se společnost ruší zrušením konkurzu po splnění rozvrhového usnesení nebo zrušením konkurzu z důvodu, že majetek úpadce nepostačuje k úhradě nákladů konkurzu.

⁴ V souladu s ustanovením § 8 odst. 2 zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů, může fyzická osoba provozovat živnost nejdříve tři roky po té, co soud zrušil konkurz proto, že bylo splněno rozvrhové usnesení nebo proto, že majetek úpadce nepostačuje k úhradě nákladů konkurzu.

Při jednání o nuceném vyrovnání správce podá informace o stavu úpadcova majetku a o očekávaném výsledku konkurzu. Soud rovněž zjistí, kteří věřitelé jsou ochotni s navrhovaným vyrovnáním souhlasit. Soud potvrdí nucené vyrovnání, jestliže jsou splněny všechny zákonné podmínky a s navrhovaným nuceným vyrovnáním souhlasí většina přítomných nebo zastoupených konkurzních věřitelů, kteří včas přihlásili své pohledávky a jejichž hlasy představují více než tři čtvrtiny všech přihlášených a dosud neuspokojených pohledávek (§ 38 ZoKV). Potvrzeným nuceným vyrovnáním nejsou dotčena práva věřitelů proti spoludlužníkům a spoludlužnickovým ručitelům, pokud věřitelé výslovně nesouhlasili s omezením těchto práv nuceným vyrovnáním.

Nabylo-li usnesení o potvrzení nuceného vyrovnání právní moci, soud vrátí úpadci právo nakládat s majetkem patřícím do podstaty a ostatní práva omezená konkurzem. Tímtež usnesením eo ipso úpadce vstupuje do postavení správce ve všech řízeních, která správce vedl namísto úpadce, a stává se účastníkem těchto řízení.

Jestliže úpadce nesplní potvrzené nucené vyrovnání, ačkoli byl upomenut konkurzním věřitelem s poskytnutím dodatečné lhůty, veškeré slevy a jiné výhody na základě nuceného vyrovnání pozbývají účinnosti. Bylo-li soudem potvrzené nucené vyrovnání úplně a včas splněno, úpadce je zproštěn závazku nahradit věřitelům újmu, kterou utrpěli vyrovnáním, i závazku proti ručitelům a jiným osobám, které by měly proti němu postih (§ 42 ZoKV).

c. Vyrovnací řízení

Vyrovnání je samostatnou částí civilního procesu, jehož podstatou je nabídka dlužníka na termínované částečné uspokojení věřitelů [Schelleová 2005, 297].

Návrh na vyrovnání může až do prohlášení konkurzu podat dlužník, u nějž jsou dány podmínky pro prohlášení konkurzu. Návrh na zahájení vyrovnacího řízení musí obsahovat návrh konkrétního vyrovnání s věřiteli. Osoby ochotné zavázat se za splnění vyrovnání jako spoludlužníci nebo ručitelé musí návrh spolupodepsat (§ 46 odst. 2 ZoKV). Dlužník - podnikatel v návrhu na zahájení vyrovnacího řízení uvede počet svých zaměstnanců a zamýšlená opatření pro reorganizaci a další financování

podniku. K návrhu dlužník také připojí úplný seznam svého majetku s přehledem majetkového stavu v době podání návrhu a seznam svých závazků.

Od podání návrhu na vyrovnání do rozhodnutí o povolení vyrovnání dlužník nesmí provádět jakékoli úkony, které by mohly poškozovat zájmy věřitelů, zejména nesmí zcizovat ani zatěžovat nemovitosti, zřizovat práva na oddělené uspokojení ze svého majetku, zavazovat se jako ručitel či spoludlužník ani poskytovat nepřiměřené dary.

Shledá-li soud, že nejsou dány zákonné důvody pro zamítnutí (§ 50 odst. 1 ZoKV), povolí vyrovnání usnesením, v němž zároveň jmenuje vyrovnacího správce, vyzve věřitele, aby přihlásili své nároky, nařídí vyrovnací jednání na dobu do šesti týdnů od vyvěšení usnesení na úřední desce soudu a případně rozhodne o opatřeních, kterých je třeba k zajištění dlužníkovy majetku. Povolením vyrovnání se mimo jiné zakazuje dlužníkovi i věřitelům podat návrh na prohlášení konkurzu, dlužník nesmí provádět právní úkony, kterými by byly zkráceny zájmy věřitelů. Zahnutím pohledávek do vyrovnání nastávají účinky jejich uznání dlužníkem.

Ve vyrovnání se za věřitele považuje každý, kdo přihlásí svůj nárok, přičemž pořadí, způsob a míru uspokojení pohledávek určí až potvrzené vyrovnání, nebudou-li uspokojeny mimo vyrovnání. Právo na přednostní uspokojení při vyrovnání je stejné jako při konkurzním řízení [Schelleová 2005, 297]. Po přihlášení pohledávek správce vypracuje seznam pohledávek, přičemž přihlášky přednostních pohledávek sepíše odděleně. Následně správce přezkoumá přihlášené pohledávky podle účetních knih a jiných písemností. Dlužník se na výzvu soudu vyjádří ke každé přihlášené pohledávce, zda ji uznává. Nevyjádří-li se, platí, že ji uznává (§ 57 ZoKV). Správce vyzve věřitele, aby se vyjádřili k seznamu pohledávek a k vyjádřením dlužníka.

Při vyrovnacím jednání soud zjistí, kteří věřitelé jsou ochotni přijmout návrh na vyrovnání. O návrhu hlasují jen ti věřitelé, kteří by vyrovnáním utrpěli majetkovou újmu. K přijetí návrhu je třeba hlasů většiny na jednání přítomných nebo zastoupených věřitelů oprávněných hlasovat, jejichž hlasy představují více než tři čtvrtiny všech přihlášených pohledávek.

Nejsou-li dány důvody pro zamítnutí vyrovnání, soud vyrovnání potvrdí, jestliže jsou splněny podmínky stanovené v ustanovení § 60 ZoKV. Mezi tyto podmínky patří, že se vyrovnání nedotkne nároků osob oprávněných požadovat vyloučení věci, nároků oddělených věřitelů a nároků na poskytnutí výživy. Další

podmínkou je uhrazení nebo zajištění úhrady přednostních pohledávek. Zbývající věřitelé musí být uspokojeni stejnou měrou, pokud nesouhlasili s tím, aby některý byl uspokojen výhodněji, nebo s tím, aby některému věřiteli byla poskytnuta zvláštní výhoda oproti ostatním věřitelům stejného pořadí. Vyrovnání se nesmí dotknout ani práv věřitelů proti spoludlužníkům a ručitelům dlužníka, leda by s tím věřitelé výslovně souhlasili.

Splní-li dlužník úplně a včas své povinnosti podle pravomocného usnesení o potvrzení vyrovnání, pak v souladu s ustanovením § 63 ZoKV zaniká povinnost dlužníka splnit věřiteli tu část závazku, k jejímuž plnění nebyl podle vyrovnání povinen, a to i tehdy, jestliže tento věřitel hlasoval proti přijetí vyrovnání nebo se hlasování nezúčastnil. Taktéž zaniká i povinnost dlužníka plnit nepřihlášené pohledávky.

Pokud dlužník porušil své povinnosti obsažené v pravomocném usnesení o potvrzení vyrovnání a nesplnil je ani přes upomínku věřitele, pak veškeré slevy a jiné výhody poskytnuté věřiteli ve vyrovnání pozbývají účinnosti.

Podle okolností následuje návrh na prohlášení konkurzu nebo individuální vymáhání pohledávek. Na základě pravomocného usnesení o potvrzení vyrovnání lze vést výkon rozhodnutí pro pohledávku zapsanou do seznamu přihlášek, s výjimkou případů popření pohledávky dlužníkem nebo správcem. Výkonem rozhodnutí mohou být proti dlužníkovi vymáhány i náklady vyrovnacího řízení (§ 63 ZoKV).

Jak již bylo zmíněno, věřitelé své nároky musí v řízení uplatnit. Věřitelé proto podávají přihlášky svých pohledávek u konkurzního soudu. Právě přihlášení a přezkumu pohledávek je věnována následující kapitola.

3. PŘIHLÁŠENÍ A PŘEZKUM POHLEDÁVEK

Přihlašování a přezkum pohledávek se řídí v konkurzním i ve vyrovnacím řízení podobnými zásadami. První bod této kapitoly se věnuje přihlašování a přezkumu pohledávek v konkurzním řízení, druhý pak v řízení vyrovnacím.

a. Přihlášení a přezkum při konkurzním řízení

Po prohlášení konkurzu věřitelé přihlašují u soudu své pohledávky. Řádným přihlášením se z věřitelů stávají konkurzní věřitelé. Po uplynutí lhůty k přihlášení pohledávek správce sestaví jejich seznam podle pořadí pro účely rozvrhu. Při přezkumném jednání jsou pak přihlášené pohledávky přezkoumány.

Přihláška pohledávky je písemný hmotně právní úkon, kterým věřitel uplatňuje v konkurzním řízení pohledávku na peněžité nebo nepeněžité plnění, které podléhá přezkumnému jednání [Kozel 2001, 220]. Přihláška pohledávky má pro běh promlčecí lhůty a zánik práv stejné účinky jako uplatnění práva u soudu.

V usnesení o prohlášení konkurzu soud vyzve věřitele, aby přihlásili své pohledávky ve lhůtě stanovené v usnesení (dále jen „přihlašovací lhůta“). Tato lhůta nesmí být kratší než třicet dnů ani delší než tři měsíce (§ 13 odst. 1 písm. c ZoKV). Současně vyzve věřitele, aby neprodleně sdělili, jaká zajišťovací práva uplatní na úpadcových věcech, právech nebo pohledávkách; v následném podání musí věřitelé uvést předmět, u něhož se nárokuje zajišťovací právo, druh a důvod pro vznik zajišťovacího práva a zajišťovanou pohledávku.

Usnesení o prohlášení konkurzu se doručuje všem známým věřitelům úpadce a vyvěšuje se na úřední desce soudu. Prohlášení konkurzu se též zapisuje do obchodního nebo jiného rejstříku, je-li tam úpadce zapsán. Účinky prohlášení konkurzu nastávají vyvěšením usnesení na úřední desce konkurzního soudu.

Po doručení usnesení o prohlášení konkurzu, případně poté, co se věřitelé o prohlášení konkurzu dozvědí, věřitelé neprodleně adresují soudu případná podání o zajišťovacích právech. V přihlašovací lhůtě pak věřitelé u soudu přihlašují své pohledávky, a to i pohledávky vázané na podmínku a pohledávky, o nichž se vede

soudní řízení nebo se provádí exekuce. Věřitelé přihlašují i pohledávky, ohledně nichž již informovali soud neprodleně po doručení usnesení o prohlášení konkurzu, jakož i pohledávky, které uvedli v návrhu na prohlášení konkurzu.

Příhlášky pohledávek se podávají u soudu dvojmo. V přihlášce musí být uvedena výše každé pohledávky za dlužníkem, její důvod a příslušenství. V přihlášce je třeba také uvést, zda věřitel uplatňuje oddělené uspokojení, případně důvody pro přednostní pořadí při rozvrhu. Pohledávky v cizí měně se přepočítávají na české koruny. Jedná-li se o nepeněžitou pohledávku, je třeba její výši odhadnout a vyjádřit v penězích. Věřitelé, kteří přihlašují pohledávku vázanou na podmínku, musí uvést i tuto podmínku.

Přílohu přihlášky tvoří kopie listin, jimiž může být pohledávka prokázána. Případná vykonatelnost pohledávky musí být doložena listinou opatřenou potvrzením o vykonatelnosti. Takto označená listina musí být předložena nejpozději při přezkumném jednání.

Jeden ze stejnopisů přihlášky včetně příloh soud doručí správci. Jestliže přihlášenou pohledávku nelze pro neúplnost přihlášky nebo pro jiné vady přezkoumat, správce vyzve věřitele, aby v dodatečné lhůtě 15 dnů od doručení výzvy přihlášku doplnil nebo opravil a zároveň jej poučí, jak opravu nebo doplnění provést. Neprovedení opravy nebo doplnění má za následek, že se k takto chybně přihlášené pohledávce v řízení nepřihlíží. Výjimku z tohoto pravidla tvoří na jedné straně nedoložení vykonatelnosti, kdy se na pohledávku hledí, jako by nebyla vykonatelná (§ 20 odst. 2 ZoKV), a na straně druhé situace, kdy věřitel mohl požadovat oddělené uspokojení nebo je nedoložil, pak je pohledávka zařazena na roveň pohledávek nezajištěných takovým právem, pokud je jinak přihláška úplná.

Zákon pamatuje i na pozdě došlé přihlášky, i zde je však lhůta pro jejich přijetí. V souladu s ustanovením § 22 ZoKV správce přezkoumá i přihlášky doručené po uplynutí přihlašovací lhůty, to se však týká pouze přihlášek došlých do dvou měsíců od prvního přezkumného jednání. Tato dvouměsíční lhůta je podle Ústavního soudu procesněprávní lhůtou [Nález III. ÚS 545/99], lhůta je tedy v souladu s ustanovením § 57 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů, zachována, je-li přihláška podána v poslední den lhůty u soudu nebo předána orgánu, který má povinnost ji doručit.

Je-li to možné, budou pohledávky přihlášené po přihlašovací lhůtě přezkoumány při prvním přezkumném jednání, v opačném případě správce nařídí zvláštní přezkumné jednání. K pohledávkám, přihlášeným později než dva měsíce od prvního přezkumného jednání, se v konkurzním řízení nepřihlíží.

Soud doručí jeden stejnopis přihlášek včetně příloh správci, který neprodleně sestaví seznam přihlášených pohledávek. Do seznamu se však nezařazují pohledávky, k nimž se nepřihlíží, tedy ty pohledávky, jejichž přihláška nebyla ve stanovené lhůtě doplněna či opravena, případně byly přihlášeny po uplynutí dvouměsíční lhůty; dále se na seznam nezařadí pohledávky, které jsou vyloučeny z uspokojení, pohledávky za podstatou a pracovní nároky (§ 20 odst. 5 ZoKV).

V seznamu přihlášených pohledávek jsou u každé pohledávky uvedeny identifikační údaje věřitele, důvod a výše pohledávky. Samostatně se uvádí oddělení věřitelé (včetně označení věci, práva nebo pohledávky, která zajišťuje jejich pohledávku) a jednotlivé třídy pohledávek.

Po přezkoumání pohledávek podle úpadcova účetnictví a dalších dokladů správce ke každé pohledávce uvede, zda ji uznává nebo popírá a z jakého důvodu. Poté vyzve úpadce, aby se k sestavenému seznamu vyjádřil. Zákon sice výslovně nestanoví povinnost uvést vyjádření úpadce v seznamu, lze ji však dovodit z ustanovení § 45 odst. 2 ZoKV, jež stanoví, že na základě seznamu přihlášek lze pro zjištěnou pohledávku vést po skončení konkurzu výkon rozhodnutí na úpadcovo jmění, kromě případu, že úpadce pohledávku výslovně popřel. Ze seznamu přihlášek tedy musí být vyjádření úpadce zřejmé [Kozel 2001, 239]. Pokud se však úpadce k seznamu nevyjádří, platí, že žádnou pohledávku nepopřel.

Účastníci, tedy konkurzní věřitelé a úpadce, jsou oprávněni nahlédnout u správce do seznamu přihlášených pohledávek a do dokladů o těchto pohledávkách. Správce je povinen do uplynutí přihlašovací lhůty oznámit soudu místo a dobu pro nahlížení do seznamu a dokladů o pohledávkách⁵. Sestavený seznam pohledávek správce předloží soudu, aby soud mohl svolat přezkumné jednání.

⁵ V souladu s ustanovením § 34d vyhlášky Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů.

Účelem přezkumného jednání je zjištění či popření pohledávek uvedených v seznamu. Při přezkumném jednání je úpadce oprávněn popírat jakoukoli pohledávku uvedenou na seznamu, to však, na rozdíl od popření věřitelem nebo správcem, je pro konkurzní řízení nevýznamné [Kozel 2001, 243]. Konkurzní věřitelé mohou popírat pravost, výši i pořadí všech přihlášených pohledávek.

Jestliže byla pohledávka uznána správcem a nebyla popřena žádným věřitelem, pokládá se za zjištěnou. Zjištění pohledávky znamená, že není sporu o existenci, výši a pořadí pohledávky. Byla-li popřena nevykonatelná pohledávka, její věřitel se může domáhat svého práva žalobou podanou do 30 dnů u konkurzního soudu. Jestliže byla popřena vykonatelná pohledávka, musí naopak ten, kdo pohledávku popřel, uplatnit ve stejné lhůtě své popření u konkurzního soudu. Jestliže je tato lhůta zmeškána, nelze k popřené nevykonatelnému nároku přihlížet a naopak popřená vykonatelná pohledávka se považuje za zjištěnou. Pohledávku, kterou popřel pouze správce, může správce dodatečně uznat vůči konkurznímu soudu, taková pohledávka se rovněž pokládá za zjištěnou.

Výsledek přezkumného jednání se zapíše do seznamu přihlášených pohledávek, který je součástí zápisu o přezkumném jednání. Přihlášky, které byly doručeny po přihlašovací lhůtě, správce přezkoumá, je-li to možné, při přezkumném jednání. Není-li to možné, soud nařídí zvláštní přezkumné jednání. Při tomto jednání konkurzní věřitelé, jejichž pohledávky jsou přezkoumávány, nemohou popřít pravost, výši nebo pořadí pohledávek přezkoumaných při předchozích přezkumných jednáních.

Seznam přihlášených pohledávek uvedený v zápisu o přezkumném jednání bude upraven po skončení případných soudních řízení o sporných pohledávkách. Takto upravený seznam pohledávek tvoří základ návrhu na rozvrh, v němž správce uvede, kolik by mělo být pro každou pohledávku vyplaceno.

b. Přihlášení a přezkum při vyrovnacím řízení

Soud v usnesení, jímž povolí vyrovnání, mimo jiné vyzve věřitele, aby do čtyř týdnů ode dne vyvěšení usnesení na úřední desce soudu přihlásili písemně nebo

ústně do protokolu své pohledávky za dlužníkem. Toto usnesení se, vedle vyvěšení na úřední desce soudu, doručí i známým věřitelům. Povolením vyrovnání nastávají u pohledávek zahrnutých do vyrovnání účinky uznání závazku dlužníkem.

Ve vyrovnacím řízení se za věřitele považuje každý, kdo přihlásil na základě výzvy soudu svůj nárok. V přihlášce věřitel uvede výši a důvod pohledávky, případně i označení soudu, u něhož byla pohledávka již vymáhána. Věřitelé jsou povinni přihlásit i přednostní pohledávky. K opožděně přihlášeným pohledávkám se při vyrovnacím jednání přihlédne, pokud bylo možné je přezkoumat bez zbytečného odkladu.

Vyrovnací správce zapíše přihlášky do seznamu v pořadí, v jakém došly soudu. Přednostní pohledávky přitom zapisuje odděleně. Správce přezkoumá přihlášené pohledávky podle účetnictví a dalších dokladů dlužníka. Soud vyzve dlužníka, aby se vyjádřil k pohledávkám, pokud se nevyjádří, platí, že je pohledávka uznána. Popře-li dlužník pohledávku, soud nařídí, aby částka připadající na popřenou pohledávku byla uložena do úschovy, a věřiteli této pohledávky určí lhůtu k jejímu uplatnění. Neuplatní-li věřitel svůj nárok včas, částka uložená v úschově se uvolní ve prospěch dlužníka. Popře-li dlužník vykonatelnou pohledávku, musí sám uplatnit svá práva.

Po sestavení seznamu přihlášených pohledávek za dlužníkem správce vyzve věřitele, aby nahlédli do seznamu přihlášek a do vyjádření dlužníka. Jejich vyjádření se rovněž připojí k seznamu. Popření pohledávky věřitelem však nemá na vyrovnací řízení vliv.

Na základě vyrovnacího jednání, při kterém věřitelé hlasují o návrhu na vyrovnání, soud usnesením potvrdí vyrovnání, jestliže jsou splněny podmínky stanovené v ustanovení § 60 ZoKV (viz výše). Usnesení o potvrzení vyrovnání obsahuje způsob, pořadí a míru uspokojení nároků věřitelů. Toto usnesení se nabytím právní moci stává vykonatelným.

Jakmile je zjištěn rozsah a povaha pohledávek uplatněných v řízení, přistoupí se k jejich uspokojení. S ohledem na různorodost pohledávek a jejich rozdílný význam právo rozlišuje několik druhů pohledávek. Těmito druhy pohledávek a jejich pořadím při uspokojení se zabývá následující kapitola.

4. POŘADÍ POHLEDÁVEK PODLE DRUHU

Pohledávky vznikající v podnikatelských vztazích mají velmi různorodý charakter, liší se například vztahem věřitele a dlužníka či zajištěním pohledávky. Společnost má také větší zájem na uspokojení některých pohledávek i za cenu menšího uspokojení jiných. Zákon o konkurzu a vyrovnání proto rozlišuje několik druhů pohledávek, a to pohledávky, jejichž věřitelé mají právo na oddělené uspokojení, pohledávky za podstatou, pracovní nároky a ostatní pohledávky.

Zákon o konkurzu a vyrovnání v ustanovení § 33 také určité pohledávky vylučuje z uspokojení, k těmto pohledávkám se při řízení nepřihlíží. Vyloučenými pohledávkami jsou především pohledávky z titulu smluvních i zákonných úroků a poplatku z prodlení, které přirostly po prohlášení konkurzu. Úroky splatné v době prohlášení konkurzu se však k základní pohledávce přičítou [Schelleová 2005, 192]. Z uspokojení jsou rovněž vyloučeny náklady účastníků řízení, které jim vznikly v souvislosti s jejich aktivní účastí v konkurzním či vyrovnacím řízení a nároky z darovacích smluv. V řízení se neuspokojují ani mimosmluvní sankce postihující majetek dlužníka, respektive úpadce, s výjimkou penále za nezaplacení ve správné výši a včas daní, poplatků, cla, pojistného na sociální zabezpečení, příspěvku na státní politiku zaměstnanosti nebo pojistného na veřejné zdravotní pojištění, pokud povinnost platit toto penále vznikla před prohlášením konkurzu. Dále jsou z uspokojení vyloučeny smluvní pokuty, pokud nárok na ně vznikl až po prohlášení konkurzu.

Částky připadající na vymahatelné nároky, které konkurzní správce popřel a popření včas uplatnil, na podmíněné nároky, které konkurzní správce uznal, a na nároky, které věřitelé včas uplatnili a konkurzní správce popřel, se složí do úschovy u soudu a po splnění podmínek se rozvrhnou novým rozvrhovým usnesením.

Vzhledem k nestejnému uspokojení jednotlivých druhů pohledávek je rozdělení pohledávek velmi důležité. V následujícím textu je proto uveden základní popis kritérií dělení pohledávek na přednostní a ostatní, rozdělení pohledávek podle tříd a konečně pohledávek, s nimiž je spojen nárok na oddělené uspokojení.

Toto rozlišení se uplatní především v konkurzním řízení, v němž je pořadí uspokojení pohledávek výslovně upraveno zákonem. Nicméně ani v řízení vyrovnacím, kde primární návrh na konkrétní uspokojení věřitelů pochází od dlužníka, není zákonné pořadí pohledávek lhostejné. I tady je totiž třeba dbát na ochranu zájmů společnosti i jednotlivých věřitelů.

a. Přednostní pohledávky

Přednostními pohledávkami jsou pohledávky za podstatou podle § 31 odst. 2 ZoKV a pracovní nároky podle § 31 odst. 3 a 4 ZoKV.

Pohledávky za podstatou spojují dva základní znaky, tyto pohledávky vznikají až po prohlášení konkurzu a dochází k nim z potřeby konkurzního řízení⁶. Společným cílem pohledávek za podstatou je prospěch konkurzních věřitelů, zatěžují sice konkurzní podstatu, ale jen proto, aby se z podstaty získalo co nejvíce pro konkurzní věřitele [Schelleová 2005, 187].

Pohledávkami za podstatou jsou hotové výdaje a odměna správce, náklady spojené s udržováním a správou podstaty, dále náhrada nutných výdajů a odměna likvidátora a odměna odpovědného zástupce za činnost prováděnou po prohlášení konkurzu. Pohledávkami za podstatou jsou i daně, poplatky, pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a pojistné na veřejné zdravotní pojištění. Pohledávkami za podstatou jsou rovněž nároky věřitelů ze smluv uzavřených správcem, včetně smluv o úvěru za účelem financování vývozu poskytnutého se souhlasem věřitelského výboru, úroků a smluvních pokut podle těchto smluv, jakož i ze smluv týkajících se provozování podniku, od nichž správce neodstoupil, nároky na vrácení plnění ze smluv, od nichž bylo ustoupeno, pohledávky výživného ze zákona a konečně pohledávky za podstatou označené za ně zvláštním právním předpisem.

Přednostně uspokojované pracovní nároky lze dělit podle doby jejich vzniku. Přednostně se uspokojí mzdové či platové nároky zaměstnanců, jejich odměna za pracovní pohotovost a odměny z dohod konaných mimo pracovní poměr, které

⁶ Nejsou to však jediné pohledávky vznikající z důvodu konkurzního řízení.

vznikly za poslední tři roky před prohlášením konkurzu. Dále se přednostně uspokojí některé nároky zaměstnanců, které vznikly v měsíci, v němž byl prohlášen konkurz, nebo později, a to nároky na náhradu mzdy za dovolenou, za svátek a při překážkách v práci, nároky z titulu převedení mzdových nároků zaměstnanců úpadci na smluvním základě, dále odstupné poskytované při skončení pracovního poměru, hmotné zabezpečení zaměstnanců podle zvláštních předpisů, nároky na náhradu mzdy při neplatném rozvázání pracovního poměru, náhrady cestovních, stěhovacích a jiných výdajů vzniklých zaměstnancům při plnění pracovních povinností, dále náhrady za opotřebení vlastního náradí, zařízení a předmětů potřebných pro výkon práce a konečně také splátky náhrad za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti nebo při uznání invalidity nebo částečné invalidity, není-li hrazena jinak, a nároky na náhradu nákladů na výživu pozůstalých v souvislosti s pracovním úrazem nebo nemocí z povolání.

Pohledávky za podstatou a uvedené pracovní nároky mají být uspokojeny v plné výši, jsou proto uspokojovány z konkurzní podstaty kdykoli v průběhu řízení, jakmile se stanou splatnými. Pokud je správce neuhradí, jejich uspokojení se lze domáhat u správce i případnou žalobou proti němu.

b. Třídy pohledávek

Zákon o konkurzu a vyrovnání rozlišuje pohledávky také podle tříd. V souladu s ustanovením § 32 odst. 4 ZoKV jsou pohledávkami první třídy nároky zaměstnanců z pracovněprávních vztahů vzniklé v posledních třech letech před prohlášením konkurzu, pokud nespadají do přednostně uspokojovaných pracovních nároků (viz výše), nároky účastníků z penzijního připojištění se státním příspěvkem a pohledávky výživného ze zákona. Do první třídy patří za stanovených podmínek také pohledávky na náhradu podle zákonů upravujících zmírnění některých majetkových křivd.

Do druhé třídy pohledávek pak spadají všechny „ostatní pohledávky“ (§ 32 odst. 4 ZoKV), což je však třeba chápat tak, že to jsou pohledávky, které nejsou pohledávkami za podstatou, pracovními nároky ani pohledávkami první třídy [Kozel, 2001, 308]. Do této třídy tak například patří většina pohledávek z obchodních a

občanskoprávních vztahů, a dále pohledávky na daních, poplatcích, pojistném na sociální zabezpečení, které vznikly před prohlášením konkurzu, včetně penále.

c. Oddělení věřitelé

Oddělenými věřiteli jsou v souladu s ustanovením § 28 ZoKV ti věřitelé, jejichž nároky jsou zajištěny zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, převodem práva podle § 553 občanského zákoníku nebo postoupením pohledávky podle § 554 občanského zákoníku, za předpokladu, že své pohledávky do konkurzu přihlásili a jejich pohledávky byly zjištěny.

Institut odděleného uspokojení takto zajištěných pohledávek umožňuje, aby věřitelé, jejichž pohledávky jsou pro dlužníka existenčně nebo provozně nejdůležitější, byli zajištěni i pro případ konkurzu. V zájmu dlužníka pak tento institut zvyšuje pravděpodobnost, že i v nepříznivé hospodářské situaci získá potřebné úvěry pro další provoz, které by nejspíše jinak nezískal. „Oddělenost“ pohledávek spočívá v tom, že zdrojem jejich uspokojení jsou konkrétní věci, práva nebo pohledávky ve vlastnictví dlužníka, respektive úpadce.

Oddělené pohledávky se tedy přednostně uspokojují především ze zpeněžení věci, práva nebo pohledávky, kterou byly zajištěny. Uspokojení těchto pohledávek je omezeno jednak ustanovením § 28 odst. 4 ZoKV, jednak pořadím, v němž právní důvody nároků na oddělené uspokojení vznikly. Po zpeněžení zajišťující věci, práva nebo pohledávky jsou od výtěžku odečteny náklady spojené s udržováním, správou a zpeněžením. Tento čistý výtěžek zpeněžení je pak vydán se souhlasem soudu oddělenému věřiteli, a to v souladu s ustanovením § 28 odst. 4 ZoKV do výše 70 % výtěžku zpeněžení na něj připadajícího. Pokud nebyla pohledávka plně uspokojena, její neuspokojená část se pak považuje za pohledávku nezajištěnou a uspokojuje se v rozvrhu.

d. Shrnutí pořadí

V souladu s ustanovením § 32 odst. 1 ZoKV se v rozvrhu uspokojí nejdříve dosud nezaplacené pohledávky za podstatou a pracovní nároky. Jestliže výtěžek

nepostačuje na uspokojení všech těchto pohledávek, nejdříve budou uhrazeny hotové výdaje a odměna správce, poté náklady spojené s udržováním a správou konkurzní podstaty, poté soudní poplatek za konkurz, poté pohledávky výživného ze zákona. Ostatní pohledávky se uspokojí poměrně.

Po úplném uhrazení pohledávek za podstatou a pracovních nároků se zbývající část výtěžku rozdělí mezi ostatní pohledávky, přičemž 30 % výtěžku připadá na pohledávky první třídy a 70 % na pohledávky druhé třídy. Pokud není možné uspokojit všechny pohledávky v téže třídě, uspokojí se poměrně. Zároveň se však neuspokojené pohledávky první třídy nebo jejich části uspokojují ve třídě druhé (§ 32 odst. 3 ZoKV).

Zákon o konkurzu a vyrovnaní v § 31 odst. 1 uvádí nároky, které lze uspokojit již v průběhu řízení, jsou to nároky na vyloučení věci z podstaty⁷, pohledávky za podstatou, nároky na oddělené uspokojení a pracovní nároky. Ostatní nároky lze uspokojit jen podle pravomocného rozvrhového usnesení.

V této části byla nastíněna česká právní úprava řízení, která lze vést při úpadku dlužníka, práva a povinnosti věřitelů při uplatňování jejich pohledávek za dlužníkem a konečně pořadí pohledávek při jejich uspokojování v těchto řízeních. Následující část, podobně strukturovaná, se zabývá úpravou úpadku v právu francouzském.

⁷ Tyto nároky se nepřihlašují, ale uplatňují žalobou u soudu na základě usnesení, které obsahuje výzvu k podání vylučovací žaloby podle § 19 odst. 2 ZoKV [Kozel 2001, 302].

III. FRANCOUZSKÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA

Podobně jako české se i francouzské úpadkové právo dlouhodobě vyvíjí, aby co nejlépe vyjadřovalo zájmy společnosti v dané době, tento vývoj vypovídá o proměnách společnosti a jejích zájmů v čase, proto se v první kapitole této části podíváme do minulosti francouzského úpadkového práva. Následující kapitola již bude plně věnována stávajícím řízením upraveným úpadkovým právem. Třetí kapitola se zabývá přihlašování a ověřením pohledávek. Poslední kapitola této části obsahuje popis pořadí uspokojování pohledávek věřitelů v řízeních.

1. HISTORICKÉ A PRÁVNÍ PRAMENY ÚPADKOVÉHO PRÁVA

Francouzský právní řád patří, stejně jako právní řád České republiky, do kontinentálního typu právní kultury, konkrétně do románsko-germánského okruhu. Jedním ze základních rysů tohoto typu právní kultury je důraz na psané právo, jehož základním pramenem je zákon, případně zákoník. Francouzský a český právní řád se vyznačují také podobnými rysy ve způsobu tvorby práva, jeho interpretace a aplikace. [Gerloch 2000, 72 a n.].

Historicky je úpadek ve Francii považován za obchodněprávní institut, od dob středověkých obchodníků přes Napoleonskou kodifikaci francouzského práva až po současný Obchodní zákoník z roku 2000.

V dějinách francouzského úpadkového práva lze vysledovat několik základních období, a to období od středověku až do Francouzské revoluce, dále období od vydání Napoleonova Obchodního zákoníku do poloviny 20. století, období druhé poloviny 20. století a konečně současnost [Souweine, 2004]. V následujícím textu jsou uvedeny základní znaky a problémy úpadkového práva v jednotlivých historických obdobích.

a. Úpadkové právo na počátku novověku

Francouzské právo zná úpadek již od středověku, kdy se poprvé objevily pojmy úpadek („*faillite*“) a bankrot („*banqueroute*“). Ještě počátkem novověku byli francouzští věřitelé odkázáni na běžné občanskoprávní řízení o zaplacení, jehož prostřednictvím uplatňovali své jednotlivé nároky. Hlavním problémem této úpravy byla skutečnost, že nároky věřitelů byly uspokojovány podle pořadí, v jakém se věřitelé obrátili na soud. Proto se postupně zrodilo speciální úpadkové právo, jehož primární zásadou byla rovnost věřitelů při rozdělování majetku dlužníka a dále zákaz individuálních řízení věřitelů proti dlužníkovi mimo úpadkové řízení. Za tímto účelem zákonodárce zavedl tzv. kolektivní řízení, jehož název vyjadřuje společný postup věřitelů proti dlužníkovi. Původní úprava předpokládala, že v případě úpadku budou sečteny všechny pohledávky věřitelů a zpeněžen majetek dlužníka, z něž pak budou uhrazeny pohledávky věřitelů za dlužníkem. V případě, že majetek dlužníka nepostačoval k úhradě všech pohledávek, byly pohledávky uspokojeny ve stejném poměru, v jakém byl výtěžek ze zpeněžení majetku dlužníka a součet pohledávek za dlužníkem. Dlužník mohl za určitých podmínek také uzavřít se svými věřiteli dohodu o vyrovnání („*concordat*“), kterou se mohl vyhnout zpeněžení svého majetku [Souweine, 2004].

Roku 1673 byly jednotlivé texty upravující úpadkové právo sjednoceny v sedmém až jedenáctém titulu Královského ediktu sloužícího jako řád pro obchod uskutečňovaný obchodníky ve velkém i v malém (*Edit du roi servant du règlement pour le commerce des négociants et des marchands tant en gros qu'en détail*), nazývaného také podle svého hlavního autora Code Savary, který byl první kodifikací obchodního práva v Evropě. [Pelikánová 2000, 13]. Tento obchodní kodex bývá rovněž často nazýván Colbertovým nařízením („*Ordonnance de Colbert*“).⁸

⁸ Jan-Baptiste Colbert, markýz de Seignelay (1619-1683): francouzský právník, ekonom a státník, hlavní představitel merkantilismu za vlády Ludvíka XIV., autor mnoha občanskoprávních, trestních a obchodních zákonů, které přispěly k upevnění jednoty Francie. [Malá československá encyklopedie, 1. svazek, str. 707.] Jako ministr vedl přípravu výše uvedeného Code Savary z roku 1673 a nařízení o námořním právu z roku 1681 [Pelikánová 2000, 13].

b. Úpadkové právo v Napoleonově Obchodním zákoníku

Po Francouzské revoluci bylo rozhodnuto o přípravě nového obchodního zákoníku, který by nahradil Code Savary. Komise pro přípravu návrhu nového kodexu byla ustavena Napoleonem Bonaparte roku 1801. Návrh byl připraven do konce roku 1801, avšak kvůli projednávání občanského zákoníku byl odložen. Práce na návrhu byly obnoveny teprve na podzim roku 1806. Složitý proces přípravy byl korunován úspěchem a dne 15. září 1807 byl nový Obchodní zákoník (*Code de commerce*) vyhlášen s účinností od 1. ledna 1808. [Pelikánová 2000, 15].

Obchodní zákoník převzal základní strukturu Colbertova nařízení, byl rozšířen mimo jiné o úpravu námořního obchodu. O úpadku pojednávala třetí kniha („O úpadku a bankrotech“) Obchodního zákoníku z roku 1807. Úpadcem byl nazýván obchodník, který zastavil platby (čl. 437). Ten byl povinen do tří dnů od zastavení plateb oznámit tuto skutečnost soudnímu tajemníkovi, soud pak prohlásil úpadek a úpadce ztratil právo spravovat své záležitosti [Pelikánová 2000, 18]. Kolektivní povaha úpadkového řízení se projevovala zejména tím, že proti úpadci stáli všichni jeho věřitelé kolektivně, všechny pohledávky za úpadcem byly řešeny v rámci jediného řízení. Nadto byli věřitelé seskupeni v právnické osobě nazývané „*masse des créanciers*“. Cílem této úpravy bylo dosažení rovnoměrného uhrazení všech pohledávek, nicméně připouštěly se výjimky z této rovnosti věřitelů, a to v případě závazků zajištěných některou z jistot [Souweine, 2004].

Obchodní zákoník byl považován za neucelený a nedokonalý kodex, postupně se rozsáhlé části francouzského obchodního práva odštěpily do samostatných zákonů v rámci dekodifikace, která trvala až do konce 20. století, na rozdíl od občanského zákoníku z roku 1804, který byl „schopen absorbovat výsledky moderního právního vývoje a platí dodnes“ [Pelikánová 2000, 14 - 16].

c. Reformy ve 20. století

Zhruba od poloviny 20. století se ukazovalo, že dosavadní právní úprava úpadku již neodpovídala aktuální společenské a ekonomické situaci ve Francii, která od konce druhé světové války prodělala mnoho změn a zažívala značný hospodářský rozkvět. Proto v roce 1967 vznikl nový zákon 67-563 o soudním vyrovnání,

likvidaci, úpadku a bankrotu ze dne 13. července 1967, jehož cílem bylo reformovat úpadkové právo v perspektivě nové rovnováhy zájmů. Výhradní zájem na uspokojení věřitelů musel částečně ustoupit snaze o vytvoření právního rámce, který by umožnil „vzkříšení“ životaschopných dlužníků. Na druhé straně však bylo rovněž cílem vytvořit postup, jímž by dlužníci, představující již jen přítěž ekonomice, byli rychle eliminováni. Tento zákon byl projevem snahy o skloubení zájmů věřitelů, tedy uhrazení jejich pohledávek, a zájmu na udržení činnosti dlužníků, kteří se sice ocitli v platební neschopnosti, ale byli i nadále životaschopní [Souweine, 2004]. Toto skloubení se pochopitelně dělo v neprospěch věřitelů, jejichž ochrana byla takto do jisté míry oslabena [Lefèbvre, 2003, 98].

Uvedených cílů chtěl zákonodárce dosáhnout zavedením dvou mechanismů, a to na jedné straně rozšířením oblasti dotčené kolektivním řízením a na straně druhé zřízením možnosti výběru mezi dvěma typy řízení. Osobní působnost zákona, původně určeného jen obchodníkům, tedy fyzickým osobám podnikatelům a obchodním společnostem, byla postupně rozšiřována i na neobchodní společnosti soukromého práva, tzv. „*sociétés civiles*“. Výběr mezi typy řízení se řídil několika kritérii, především však schopností dlužníka pokračovat v ekonomické činnosti. V případě, že dlužník zřejmě nebyl schopen ve své činnosti pokračovat, bylo zahájeno přímo řízení o soudní likvidaci. Pokud však existovala alespoň nějaká možnost udržení aktivity dlužníka, pak bylo zvoleno řízení o soudním vyrovnání („*procédure de règlement judiciaire*“).

Toto řízení o soudním vyrovnání, během něž dlužník pokračoval ve své činnosti, bylo vedeno snahou o dosažení dohody s věřiteli. Předmětem této dohody bylo nejčastěji odložení splatnosti pohledávek a jejich částečné odpuštění. Dohodu přijatou věřiteli následně schvaloval soud, pokud shledal, že v ní uvedená opatření mohou vést k záchraně dlužnickovy činnosti. Soud zároveň ověřil, že uzavřená dohoda je přiměřená možnostem všech stran. Jestliže se v průběhu řízení o soudním vyrovnání ukázalo, že dlužníka již nelze zachránit, soud ukončil jeho činnost a zahájil řízení o likvidaci („*procédure de liquidation des biens*“), jehož jediným cílem bylo uspokojit co nejlépe pohledávky věřitelů [Souweine, 2004].

Až do 20. století právo stanovilo pouze postupy pro dlužníky ve stavu platební neschopnosti. Teprve tehdy se francouzské úpadkové právo začalo rozvíjet rovněž v oblasti prevence. Výsledkem snah pomoci dlužníkům dříve, než ztratí

schopnost dostát svým závazkům, bylo nařízení 67-820 ze dne 23. září 1967, které zavedlo nový typ řízení, a to řízení o dočasném přerušení ostatních řízení (*procédure de suspension provisoire des poursuites*). Do působnosti tohoto řízení měli spadat pouze dlužníci, jejichž zánik mohl způsobit vážné narušení oblastního nebo státního hospodářství. Rozhodujícím kritériem tedy byl význam dlužníka, nikoli jeho absolutní velikost.

Řízení mohlo být zahájeno pouze před stádiem platební neschopnosti, pokud dlužník vykazoval ekonomické potíže. Ve srovnání s kolektivním řízením zde dlužník neztrácel pravomoci ani právo nakládat se svým majetkem. Na návrh dlužníka soud jmenoval kurátora („*curateur*“), jehož hlavním úkolem bylo vypracovat, ve spolupráci s dlužníkem, krátkodobý plán narovnání („*plan de redressement*“). Po dobu přípravy tohoto plánu věřitelé nebyli oprávněni zahájit nebo pokračovat v individuálních žalobách o zaplacení proti dlužníkovi. Vypracovaný plán narovnání byl předložen věřitelům, ti však o něm nehlasovali, ale vyjadřovali se k němu individuálně. Následně soud posoudil, zda opatření uvedená v plánu narovnání a vyjádření věřitelů mohou vést k záchraně dlužníka. V případě, že soud schválil plán narovnání, byli věřitelé povinni dodržet odklady splatnosti a snížení pohledávek, k nimž se zavázali ve svém vyjádření. Soud navíc mohl věřitelům, kteří plán narovnání odmítli, nařídit odklad splatnosti jejich pohledávek až na tři roky. V případě, že byl plán narovnání zamítnut, věřitelé nebyli svými úlevami nijak vázáni.

Dlužníci nebyli povinni podat návrh na zahájení tohoto řízení a pro jejich vedoucí pracovníky žádost o pomoc znamenala přiznání neúspěchu, proto bylo za celou dobu účinnosti tohoto nařízení provedeno jen minimum těchto řízení [Souweine, 2004].

Důsledkem této právní úpravy úpadku bylo, že řízení o soudním vyrovnání bylo zahajováno relativně pozdě, tedy v době, kdy dlužníkův majetek byl již velmi malý, a proto více než 90 % kolektivních řízení končilo řízením o likvidaci. Ve většině řízení věřitelé bez dalších záruk neobdrželi téměř nic a věřitelé, jejichž pohledávky byly zajištěny, obdrželi pouze zhruba třetinu výše pohledávek. Navíc se ukázalo, že význam některých způsobů zajištění postupně značně degradoval, mimo jiné i v důsledku neustálého nárůstu počtu jejich druhů v průběhu celého 20. století. Dalším problémem kolektivního řízení byla skutečnost, že veškeré pohledávky se

staly okamžitě splatnými, přestože původní doba splatnosti některých z nich byla poměrně dlouhá. Tato změna splatnosti pohledávek prakticky zamezovala jakémukoli udržení aktivity i v případech, kdy by, po uhrazení pohledávek splatných v době zahájení řízení o soudním vyrovnání, dlužník jinak byl schopen pokračovat ve své podnikatelské činnosti. Původní úprava sice připouštěla možnost prodeje aktiv dlužníka jinému podnikatelskému subjektu, avšak takový prodej nechránil dostatečně zaměstnance dlužníka ani jeho věřitele.

V 70. letech 20. století způsobily ropné šoky ve Francii významnou ekonomickou krizi, v jejímž průběhu se rapidně zvýšil počet úpadků. V tomto období se ukázalo, že bylo třeba důkladně reformovat úpadkové právo. První návrhy nové právní úpravy byly předloženy k odborným diskusím v roce 1981, nové zákony nabyly účinnosti až v letech 1984 a 1985. Vzhledem k návaznosti současné právní úpravy úpadku z roku 2005 na tuto reformu z 80. let následuje stručné pojednání o nejvýznamnějších zákonech tvořících francouzské úpadkové právo.

Prvním ze zákonů upravujících úpadek byl zákon č. 84-148 ze dne 1. března 1984, o prevenci a smírném řešení potíží podniků (*loi relative à la prévention et au règlement amiable des difficultés des entreprises*). Prevencí potíží je třeba rozumět různé postupy před stavem platební neschopnosti, přičemž jejich jednotící myšlenkou je snaha odhalit první náznaky potíží a rychle reagovat, aby potíže nezpůsobily kolaps dlužníka. Do působnosti tohoto zákona spadají dlužníci, jejichž ekonomickou situaci může zlepšit rychlá a efektivní pomoc ještě před samotným stavem platební neschopnosti. Ekonomické potíže dlužníka mohou být někdy natolik vážné, že se dlužník neobejde bez pomoci svých věřitelů. V takovém případě se může dlužník obrátit na předsedu soudu, aby jmenoval zprostředkovatele (*conciliateur*), který usnadní dohodu s věřiteli. Tato dohoda je obdobou dohody podle nařízení ze dne 23. září 1967 (viz výše) [Souweine, 2004].

Druhou právní normou tvořící základ současného francouzského úpadkového práva je zákon č. 85-98 ze dne 25. ledna 1985 o soudním vyrovnání a o soudní likvidaci (*loi relative au redressement et à la liquidation judiciaires*). Cílem tohoto zákona bylo zavedení řízení o soudním vyrovnání, které umožní na jedné straně uspokojit věřitele a na straně druhé udržet činnost dlužníka a ochránit jeho

zaměstnance. První fází řízení bylo pozorovací období (*période d'observation*), po jehož skončení soud rozhodl o osudu dlužníka, a to buď přijetím plánu vyrovnání (*plan de redressement*) nebo zahájením řízení o soudní likvidaci. Plán vyrovnání mohl mít dvě formy, a to buď plán pokračování v činnosti stejným dlužníkem nebo plán převodu aktiv dlužníka.

V případě přijetí plánu pokračování v činnosti (*plan de continuation*) dlužník nadále řídí svou podnikatelskou činnost, je povinen vyrovnat všechny své závazky vůči věřitelům, kteří mohou poskytnout určité úlevy, jako prominutí části pohledávky nebo poskytnutí delší doby splatnosti. Základním předpokladem tohoto záměru je úplné uhrazení všech pohledávek v plné výši. Soud v tomto případě může nařídít věřiteli odklad splatnosti až o deset let.

Druhá forma plánu vyrovnání, plán převodu aktiv dlužníka (*plan de cession de l'entreprise*) umožňuje zachovat činnost dlužníka změnou vlastníka podniku. Dlužník obdrží kupní cenu za aktiva, z níž jsou hrazeny veškeré pohledávky. Při výběru nabyvatele aktiv soud posuzuje jednotlivé nabídky globálně, mimo jiné i s ohledem na preventivní opatření nabyvatele, aby se situace neopakovala, a na pracovní smlouvy, které mají být zachovány v co možná největší míře. Soud se tedy neřídí výhradně výší kupní ceny, což mnohdy znamená, že vybraná nabídka nabyvatele neuspokojí v maximální možné míře věřitele. Nabyvatel navíc nepřebírá pasiva původního dlužníka. Postup stanovený tímto zákonem umožňoval zachovat ekonomickou činnost dlužníka, avšak pro věřitele znamenal, že pokud nebyly jejich pohledávky uhrazeny z kupní ceny aktiv, z budoucí činnosti nabyvatele se již věřitelé uspokojit nemohli. Tento zákon byl významný zejména tím, že ač v nedokonalé podobě, poprvé stanovil postup pro převod aktiv v případě úpadku.

Pokud bylo zahájeno řízení o soudní likvidaci (*liquidation judiciaire*), podnikatelská činnost dlužníka končila zahájením řízení a veškerá aktiva dlužníka byla prodána s jediným cílem - uspokojit věřitele. Zákon vedle obecného režimu stanovil i režim zjednodušený pro nejmenší dlužníky.

Ve srovnání s předchozí úpravou se působnost rozšířila i na živnostníky a byl posílen kolektivní charakter řízení, s nímž úzce souvisí myšlenka rovnosti věřitelů. Věřitelé se zajištěnými pohledávkami jsou posuzováni stejně bez ohledu na konkrétní druh záruky, přičemž vliv věřitelů na řízení neustále klesá. V rozhodování soudu převažuje ekonomická vhodnost plánu nad zájmem na uhrazení pohledávek. Ochrana zaměstnanců dlužníka se zlepšila, jejich mzdy jsou kryty zvláštním

pojištěním a zaměstnanci získali možnost vyjadřovat se k průběhu řízení. V řízení o soudním vyrovnání je hlas zaměstnanců obzvláště významným. Oproti předchozí úpravě již nemusí být dlužníkovi uloženy sankce spojené s úpadkem. Dlužník také již není automaticky zbavován vlivu na svůj podnik. Významnou změnu přinesl tento zákon i v oblasti individuálních žalob věřitelů po skončení kolektivního řízení, kterými již věřitelé nemohou uplatnit své pohledávky za dlužníkem. Neuhrazené pohledávky skončením kolektivního řízení nezanikají, mají v zásadě povahu promlčených práv. Jedinou výjimkou je situace, kdy dlužník prokazatelně porušil své povinnosti závažným způsobem, protože sankcí *sui generis* pro dlužníka je legitimace věřitelů individuálně vymáhat své pohledávky do výše neuhrazené v rámci kolektivního řízení [Souweine, 2004].

Zákon č. 85-992 o soudních správcích, likvidátorech a znalcích v oboru diagnostiky podniku taktéž ze dne 25. ledna 1985 přinesl novou úpravu osob činných v kolektivním řízení. Původního správce konkurzní podstaty (*syndic d'une faillite*) nahradil soudní správce (*administrateur judiciaire*) a likvidátor (*mandataire-liquidateur*). Rozdělení jejich rolí je následující: soudní správce zastupuje podnik a jeho zájmy, likvidátor hájí zájmy věřitelů [Souweine, 2004].

Prevence úpadků podle výše uvedených norem se ukázala jako nedostatečná, protože stále ještě nemotivovala vedoucí pracovníky dlužníka, aby včas prováděli preventivní opatření. Proto byla zákonem č. 94-475 ze dne 10. června 1994 rozšířena pravomoc předsedů soudů a stanovena přísnější pravidla pro převod aktiv dlužníka. Další novinkou pak byla možnost zahájit řízení o soudní likvidaci bezprostředně po skončení pozorovacího období.

d. Platné francouzské úpadkové právo

Francouzská právní úprava úpadku byla dlouhou dobu roztržena do několika samostatných zákonů, podobně jako jiné oblasti obchodního práva. Ve Francii se již výše zmíněná dekodifikace obchodního práva rozvinula natolik, že v 90. letech 20. století zůstalo z původních 648 článků Obchodního zákoníku z roku 1807 v platnosti méně než 150 článků. [Pelikánová 2000, s. 19]. Proto bylo v roce 1989 rozhodnuto o

provedení nové rekonstrukce francouzského obchodního práva, a to cestou inkorporace (*codification à droit constant*). Francouzská vláda byla zmocněna k vytvoření návrhu zákoníku, který by obsahoval všechna tehdy platná a účinná obchodněprávní ustanovení, přičemž byla oprávněna provést jen takové změny, které vyžaduje koherence právního řádu. Nový Obchodní zákoník (*Code de commerce*, dále jen „Obchodní zákoník“ nebo „CdC“) přijala francouzská vláda v roce 2000, parlament pak v roce 2003 [Souweine, 2004].

Rekonstrukce obchodního práva zahrnuje do Obchodního zákoníku i úpadkové právo, přesněji právo podnikatelských subjektů s ekonomickými potížemi (*droit des entreprises en difficultés*), které nyní tvoří jeho šestou knihu.

Poslední novelizace francouzského úpadkového práva se uskutečnila v roce 2005 zákonem č. 2005-845 ze dne 26. července 2005, účinným od 1. ledna 2006. Tato novela úpadkového práva přinesla novou úpravu celé materie při zachování principů předchozí právní úpravy. Původní úpravu tak obohatila o řízení o záchraně, které se osamostatnilo od původního soudního vyrovnání. Působnost úpadkového práva byla také rozšířena na představitele svobodných povolání. Z této novely vychází následující text.

2. TYPY ŘÍZENÍ VE FRANCOUZSKÉM ÚPADKOVÉM PRÁVU

Obchodní zákoník stanoví čtyři základní typy kolektivních řízení týkajících se podnikatelských subjektů s ekonomickými potížemi. Prvním typem jsou postupy ryze preventivní, druhým pak řízení o záchraně, třetím řízení o soudním vyrovnání a konečně čtvrtým typem je řízení o soudní likvidaci.

a. **Prevence ekonomických potíží**

Podle francouzského úpadkového práva spadají do pojmu prevence veškerá opatření, která mohou být provedena dříve, než dlužník zastaví platby, nebo do 45 dnů od začátku stavu platební neschopnosti⁹ (*état de cessation des paiements*). Prevenci je věnován první titul šesté knihy Obchodního zákoníku, články L611-1 a následující¹⁰. Cílem této právní úpravy je zlepšit možnosti reagovat na ekonomické potíže dlužníků již v jejich počátcích.

Obchodní zákoník rozlišuje tři základní preventivní mechanismy, jimiž jsou prevenční sdružení, zmocněnec ad hoc a řízení o smíru.

Každá osoba zapsaná v obchodním a podnikovém rejstříku nebo v rejstříku živností a všechny právnické osoby soukromého práva se mohou stát členy autorizovaného prevenčního sdružení (*groupement de prévention agréé*), jehož cílem je poskytovat svým členům analýzy ekonomických, účetních a finančních informací, které jim členové pravidelně poskytují. Pokud analýza odhalí indicie o budoucích potížích, sdružení to oznámí danému subjektu a navrhne mu konzultaci experta (čl. L611-1 I. CdC).

⁹ Pojmy stav platební neschopnosti a zastavení plateb jsou v následujícím textu týkajícím se francouzské právní úpravy používány jako synonyma. Čl. L631-1 CdC definuje stav platební neschopnosti jako nemožnost dlužníka čelit disponibilními aktivy splatným pasivům.

¹⁰ Číslování článků nového obchodního zákoníku, podobně jako u dalších současných francouzských kodexů, může na první pohled vypadat neobvykle, je však velmi užitečné, neboť zvyšuje přehlednost kodexu, např. článek L631-18 se nachází v šesté knize, třetím titulu, prvním oddílu a je osmnáctým článkem tohoto oddílu.

Pokud z jakéhokoli skutku, listiny nebo řízení vyplýne, že se osoba zapsaná v obchodním a podnikovém rejstříku nebo v rejstříku živností nebo jakákoli právnická osoba soukromého práva potýká s ekonomickými potížemi, které mohou ovlivnit kontinuitu její činnosti, může předseda obchodního soudu předvolat vedoucí pracovníky daného subjektu za účelem nalezení vhodných opatření k nápravě situace. Soud si následně může, za účelem objasnění ekonomické situace subjektu, vyžádat další informace o subjektu od auditorů, orgánů sociálního zabezpečení či správců bankovních rizik a poruch plateb (čl. L611-2 CdC). Na návrh vedoucích pracovníků subjektu může soud rovněž jmenovat zmocněnce ad hoc pro jednání s věřiteli, jehož úkoly a cíle zároveň vymezí.

Vůdčí myšlenkou řízení o smíru (*procédure de conciliation*) je snaha o vyřešení ekonomických potíží dlužníků ještě před ukončením jejich podnikatelské činnosti. Cílem řízení o smíru je dosažení dohody mezi dlužníkem a jeho věřiteli o opatřeních vedoucích ke zlepšení ekonomické situace dlužníka, a tím i k zachování jeho činnosti a zaměstnanosti. Řízení lze zahájit se subjekty, které se potýkají s očekávanými nebo očekávatelnými právními, ekonomickými nebo finančními potížemi, ale nejsou ve stavu platební neschopnosti déle než 45 dnů. Řízení o smíru lze aplikovat jak na obchodníky a živnostníky, tak i na ostatní právnické osoby soukromého práva a fyzické osoby vykonávající soustavnou a nezávislou činnost, včetně svobodných povolání. Pro možnost zahájit řízení o smíru je rozhodující doba, která uplyne od zastavení plateb dlužníkem. Tato nesmí přesáhnout 45 dní (čl. L611-4 CdC).

Soud zahájí řízení o smíru na základě odůvodněného návrhu dlužníka, obsahujícího popis jeho finanční, sociální a hospodářské situace, který může doplnit znaleckým posudkem či dožádáním informací od jiných subjektů. Následně jmenuje na dobu nepřesahující čtyři měsíce zprostředkovatele (*conciliateur*), jehož úkolem je nalezení dohody mezi dlužníkem a jeho hlavními věřiteli. Přesné úkoly soud zprostředkovateli stanoví vždy podle konkrétních specifik dlužníka.

Předmětem této dohody jsou následující závazky stran: dlužník se zavazuje provést opatření směřující ke zlepšení své ekonomické situace, věřitelé odkládají splatnost svých pohledávek nebo odpouštějí část pohledávek. Věřitelé se zavazují samostatně, proto smírné vyrovnání obsahuje různé odklady a různé slevy u jednotlivých pohledávek. Věřitelům, kteří podepíší smírné vyrovnání, mohou být

poskytnuty další záruky za neuhrazené pohledávky, což zvyšuje pravděpodobnost, že budou uhrazeny v případném pozdějším soudním vyrovnání. Věřitelé, kteří dohodu odmítli, jí nejsou vázáni a jejich pohledávky tím nejsou nijak ovlivněny, mohou je tedy soudně vymáhat. Pokud však v průběhu řízení o smíru některý věřitel žaluje dlužníka, soud může, v souladu s čl. 1244-1 až 1244-3 občanského zákoníku, věřiteli nařídit tzv. odklad splatnosti (*délai de grâce*), který může trvat až dva roky. Tento odklad se vztahuje pouze na dlužníka, nikoli na ručitele, proti nimž věřitelé mohou podat žaloby o zaplacení.

Jestliže zprostředkovatel zjistí, že dohoda mezi dlužníkem a jeho věřiteli není možná, podá o tom zprávu soudu, který řízení o smíru ukončí (čl. L611-7 CdC). Jinak řízení končí usnesením soudu o uzavřené dohodě, která tak nabývá právní moci a je eo ipso vykonatelná. Na žádost dlužníka může soud schválit (*homologuer*) dohodu, a to za podmínky, že dlužník není ve stavu platební neschopnosti nebo dohoda tento stav ukončuje a ustanovení dohody umožňují očekávat zachování činnosti dlužníka (čl. L611-8 CdC). Schválenou dohodou se po dobu její účinnosti přerušují veškerá řízení o zaplacení dohodou dotčených pohledávek. Zjistí-li soud, že závazky obsažené ve schválené dohodě nejsou plněny, dohodu zruší, čímž zanikají také veškeré úlevy dlužníkovi. Dohoda se taktéž ruší zahájením řízení o záchraně, řízení o soudním vyrovnání a řízení o soudní likvidaci (viz níže). V takovém případě osobám, které dlužníkovi poskytly v rámci schválené dohody peněžní vklady nebo věci či služby za účelem zajištění pokračování v činnosti, budou vklady nebo ceny věci či služeb takto poskytnutých uhrazeny přednostně před pohledávkami vzniklými před zahájením řízení o smíru [čl. L 611-11 CdC].

b. Řízení o záchraně

Nově se v Obchodním zákoníku od roku 2005 upravuje řízení o záchraně (*procédure de sauvegarde*), a to v druhém titulu šesté knihy Obchodního zákoníku, v článcích L620-1 a následujících. Toto řízení se zahajuje na návrh dlužníka, který má potíže, jež není schopen sám překonat a svou povahou nasvědčují tomu, že mohou způsobit stav platební neschopnosti. Cílem tohoto řízení je usnadnit reorganizaci dlužníka při současném udržení ekonomické činnosti, zaměstnanosti a vyrovnání závazků dlužníka [čl. L620-1 CdC].

Řízení o záchraně může být zahájeno s obchodníkem, s osobou zapsanou v rejstříku živností, s osobou podnikající v zemědělství, s fyzickou osobou vykonávající nezávislou podnikatelskou činnost, včetně svobodných povolání, a právnickou osobou soukromého práva. Pro řízení s obchodníky a živnostníky je příslušným obchodní soud, pro ostatní řízení pak obecný soud prvního stupně.

Pominou-li v průběhu řízení důvody, pro něž bylo řízení o záchraně zahájeno, soud na návrh dlužníka řízení zruší [čl. L622-12 CdC]. Kdykoli v průběhu pozorovacího období též soud může přeměnit řízení o záchraně na řízení o soudním vyrovnání nebo o soudní likvidaci, jestliže jsou naplněny podmínky pro jejich zahájení. Obdobně pokud se kdykoli v průběhu celého řízení zjistí, že dlužník byl již při zahájení řízení ve stavu platební neschopnosti, soud řízení o záchraně změní na řízení o soudním vyrovnání.

Rozhodnutím o zahájení řízení o záchraně začíná nejdéle šestiměsíční pozorovací období, stejným rozhodnutím pak soud jmenuje soudního komisaře, soudního mandataře a soudního správce (*juge-commissaire, mandataire judiciaire, administrateur judiciaire*). Úkolem soudního komisaře je dohlížet nad správou podniku dlužníka, dbát na rychlý průběh řízení a na ochranu zájmů všech zúčastněných osob. Soudní mandatař jedná jménem a v zájmu věřitelů. Soudní správce dohlíží nad dlužníkem při správě jeho podniku a asistuje mu při všech nebo jen některých úkonech. Soudní komisař určí jednoho až pět dohlížejících věřitelů (*contrôleurs*), kteří pomáhají mandataři v jeho povinnostech a soudnímu komisaři při dohledu nad správou podniku dlužníka. Specifickým subjektem v řízení o záchraně i v ostatních kolektivních řízeních je státní zástupce (*ministère public*), jehož úkolem je hájit veřejné zájmy, jejich soulad a prospěch. Proto je státní zástupce soustavně informován o průběhu řízení a může svými návrhy zasahovat do průběhu řízení, například návrhem na prodloužení lhůt, na odvolání soudního mandataře či vyjádřením k návrhu plánu.

Dlužník má i nadále právo disponovat svým majetkem a spravovat jej, není však oprávněn hradit pohledávky vzniklé před zahájením řízení o záchraně, s výjimkou započtení souvisejících pohledávek. Se souhlasem soudního komisaře dlužník může uhradit pohledávky vzniklé před zahájením řízení též tehdy, jestliže tak

získá zpět ze zástavy věc nezbytně potřebnou pro pokračování v podnikatelské činnosti. Podnikatelská činnost dlužníka v zásadě pokračuje v průběhu celého řízení, soud nicméně může kdykoli v průběhu pozorovacího období rozhodnout o částečném ukončení činnosti.

Na počátku řízení je provedena inventura a ocenění dlužníkovy majetku a záruk s ním spojených. Dlužník zároveň předá soudnímu správci a soudnímu mandatáři seznam věřitelů, včetně výše jejich pohledávek a seznam hlavních smluv a soudních řízení, jejichž je stranou [čl. L622-6 CdC]. Po zveřejnění usnesení o zahájení řízení věřitelé, s výjimkou zaměstnanců, přihlašují své pohledávky soudnímu mandatáři. Zahájení řízení zastavuje běh řádných úroků zákonných i smluvních, úroků z prodlení i smluvních pokut, s výjimkou úroků z úvěru poskytnutého na dobu delší jednoho roku a úroků ze smluv s postupným splácením po dobu delší jednoho roku [čl. L622-28 CdC]. Toto ustanovení svědčí i fyzickým osobám ručitelům, spoludlužníkům a těm fyzickým osobám, které daly samostatnou záruku. Pohledávky, nesplatné ke dni zahájení řízení, se stanou splatnými podle původní dohody stran, zahájení řízení nemůže způsobit změnu splatnosti ani v případech, že se tak dlužník a věřitel původně dohodli.

Soudní správce je jako jediný oprávněn vyžadovat plnění uzavřených smluv a poskytovat plnění z nich vyplývající. Jestliže plnění spočívá v zaplacení peněžité částky, je tato hrazena ihned, pokud se správce s druhou smluvní stranou nedohodne na odkladu splatnosti. Smluvní strana je povinna plnit, byť dlužník před zahájením řízení neplnil. Pokud soudní správce smlouvu ukončí, druhá strana má právo na náhradu škody, tato náhrada musí být uvedena v pasivech dlužníka. Samotné zahájení řízení o záchraně výslovně není důvodem k jakémukoli ukončení smluv. Veškeré žaloby o ukončení smlouvy z důvodu neuhrazení pohledávky vzniklé před zahájením řízení se usnesením o zahájení řízení o záchraně přerušují nebo zakazují, stejně tak i žaloby o zaplacení a exekuční řízení, pokud soudní správce nebo soudní mandatář nepodají návrh na jejich obnovení. S výjimkou pracovněprávních sporů se soudní řízení přerušují do doby, než věřitel přihlásí svou pohledávku, poté se řízení obnovují, avšak pouze za účelem potvrzení pohledávky a stanovení její přesné výše.

Soudní správce za asistence dlužníka, případně znalců, vypracuje sociální a ekonomickou rozvahu¹¹ (*bilan économique et social*) podniku dlužníka, v níž uvede původ, povahu a význam potíží podniku. Na základě této rozvahy soudní správce navrhne plán záchrany (*plan de sauvegarde*).

Návrh plánu záchrany stanoví perspektivy záchrany na základě možností činnosti, situace na trhu a disponibilních zdrojů financování, dále stanoví způsoby úhrady závazků a rovněž případné záruky poskytnuté dlužníkem. Návrh dále popisuje stav a vyhlídky na zaměstnanost a zamýšlené sociální podmínky v případě pokračování v činnosti. Návrh plánu může též obsahovat odhad potřebného propouštění zaměstnanců či třeba změnu základního kapitálu. Pokud je to pro záchranu podniku nezbytné, může soud nařídít změnu vedení dlužníka, případně nařídít převod obchodního podílu nebo naopak jej zakázat a hlasovací práva převést na zvláštního zmocněnce. Soudní správce průběžně konzultuje se soudním mandatářem, zástupcem zaměstnanců a dohlížejícími věřiteli jednotlivé návrhy úhrady závazků. Soudní mandatář jedná s věřiteli o navrhovaných odkladech splatnosti a slevách (dále jen „úlevy“). Zákon připouští poskytnutí úlev i veřejnými orgány, tyto úlevy však musí odpovídat úlevám, které by poskytl soukromý subjekt ve stejné situaci. Soudní mandatář vypracuje seznam odpovědí, který zašle dlužníkovi, soudnímu správci a kontrolorům. Soud o návrhu plánu rozhoduje po výpovědi dlužníka, soudního správce, soudního mandatáře, kontrolorů a zástupců zaměstnanců a po obdržení stanoviska státního zástupce.

Při přípravě plánu záchrany dlužníka, jehož počet zaměstnanců je větší než 150 nebo jehož obrat dosahuje více než 20 milionů eur¹², se zřizují dva věřitelské výbory, z nichž jeden sdružuje bankovní a úvěrové ústavy a druhý hlavní dodavatele zboží a služeb. Tyto výbory usnadňují nalezení shody ohledně úlev poskytnutých dlužníkovi [čl. L626-29 a n. CdC].

Plán záchrany stanoví závazky týkající se budoucí činnosti dlužníka, způsoby financování podniku a úhrady dluhů vzniklých před zahájením řízení, určí osoby odpovědné za provedení plánu a popíše sociální dopady pokračování v činnosti,

¹¹ Jestliže činnost dlužníka spadá do kategorie činností nebezpečných životnímu prostředí ve smyslu zákoníku životního prostředí, knihy V., titulu I., je soudní správce povinen nechat vypracovat i environmentální rozvahu.

¹² Tyto meze stanoví čl. 162 vyhlášky 2005-1677 ze dne 28. prosince 2005 vydané k provedení zákona 2005-845 ze dne 26. července 2005.

včetně perspektiv zaměstnanosti. Soud také určí dobu účinnosti plánu (maximálně deset let – čl. L626-12 CdC). Soud může též určit, že některé věci, nezbytné pro pokračování činnosti, nelze po určitou dobu zcizit bez jeho souhlasu. Soud zároveň schválí úlevy, které věřitelé poskytli dlužníkovi. Ostatním věřitelům, kteří úlevy neposkytli, soud stanoví jednotné splatnosti, pokud se strany původně nedohodly na splatnosti delší, než je doba trvání plánu, s výjimkou pracovních nároků zaměstnanců.

Plán se rozhodnutím soudu o jeho přijetí stává závazným pro všechny účastníky řízení. Po přijetí plánu může být soudní správce pověřen provedením některých úkolů pro jeho realizaci. Funkce soudního mandátáře zaniká teprve definitivním rozhodnutím o konečném stavu pohledávek za dlužníkem.

Soud, který rozhodl o přijetí plánu záchrany, jej zruší, jestliže dlužník neplní své závazky. Pokud se dlužník dostane v průběhu uskutečňování plánu do stavu platební neschopnosti, soud plán rovněž zruší a zahájí přímo soudní likvidaci. V takovém případě věřitelé již nepřihlašují znovu své pohledávky uvedené v plánu, pouze se jejich výše snižuje o již uhrazenou část. Jestliže dlužník dodržel všechny své závazky uvedené v plánu záchrany, soud usnesením rozhodne o jeho splnění.

c. Řízení o soudním vyrovnání

Řízení o soudním vyrovnání (*procédure de redressement judiciaire*) je řízením v zásadě obdobným řízení o záchraně, zahajuje se však teprve ve chvíli, kdy dlužník se svými disponibilními aktivy není schopen čelit splatným závazkům, tedy je ve stavu platební neschopnosti. Mezi disponibilní aktiva se, na rozdíl od české úpravy, zahrnují i další zdroje financování, například úvěry, které dlužník může získat k úhradě splatných závazků. Řízení o soudním vyrovnání upravuje třetí titul šesté knihy Obchodního zákoníku, články L631-1 a následující.

Cílem tohoto řízení je umožnit pokračování v činnosti, udržet zaměstnanost a uhradit dluhy. Směřuje k sestavení plánu vyrovnání v průběhu pozorovacího období. Návrh na zahájení tohoto řízení je dlužník povinen podat nejpozději do 45 dnů od zastavení plateb, pokud ve stejné lhůtě nepodal návrh na zahájení řízení o smíru.

Pokud s dlužníkem není vedeno řízení o smíru, soud zahájí řízení o soudním vyrovnání též na návrh státního zástupce, na návrh věřitele nebo ex officio.

Řízení o soudním vyrovnání může být zahájeno s obchodníkem, s osobou zapsanou v rejstříku živností, s osobou podnikající v zemědělství, s fyzickou osobou vykonávající nezávislou podnikatelskou činnost, včetně svobodných povolání, a právníkou osobou soukromého práva. Řízení s obchodníky a živnostníky vede obchodní soud, ostatní řízení pak obecný soud prvního stupně.

Rozhodnutím o zahájení řízení začíná nejdéle šestiměsíční pozorovací období. V rozhodnutí soud zároveň stanoví datum zastavení plateb. Jmenování soudního komisaře, soudního mandátáře a soudního správce je analogické postupu při řízení o záchraně. Soud pověří soudního správce asistencí dlužníka při správě jeho činnosti, případně úplnou správou jeho podniku. Počínaje vydáním rozhodnutí o zahájení řízení mohou třetí osoby podávat soudnímu správci nabídky směřující k udržení činnosti podniku prostřednictvím úplné nebo částečné cese podniku.

Veškeré úkony dlužníka směřující k bezplatnému převodu majetku, smlouvy, v nichž závazky dlužníka výrazně převyšují závazky protistrany, veškeré platby pohledávek před splatností, platby splatných pohledávek způsobem neobvyklým v obchodních vztazích, zřízení ručení, záruk a zástav v souvislosti s pohledávkami, vzniklými před datem zastavení plateb dlužníka, a další úkony dlužníka se ruší, jestliže byly provedeny ve stavu platební neschopnosti dlužníka [čl. L632-1 CdC].

Nejpozději do dvou měsíců od zahájení řízení soud rozhodne o pokračování pozorovacího období, jestliže podnik disponuje dostatečnými finančními prostředky. Jestliže se v průběhu pozorovacího období zjistí, že dlužník disponuje dostatečnými zdroji pro uspokojení věřitelů a úhradu nákladů soudního řízení, soud řízení ukončí. Činnost podniku v pozorovacím období pokračuje, pokud soud nerozhodne o částečném ukončení činnosti. Soud zahájí řízení o soudní likvidaci, zjistí-li, že jsou splněny podmínky pro jeho zahájení.

O sociální, ekonomické a environmentální rozvaze, o ověření pohledávek, o úhradě pracovních nároků zaměstnanců a o plánu vyrovnání včetně věřitelských výborů platí ustanovení týkající se téhož v řízení o záchraně. Spoludlužníci a ručitelé se však nemohou dovolat úlev stanovených v plánu vyrovnání.

Na základě zprávy soudního správce soud rozhodne o částečné nebo úplné cese podniku dlužníka, pokud dlužník sám není schopen zajistit vyrovnání. Správce pak zajišťuje veškeré potřebné úkony pro provedení cese.

d. Řízení o soudní likvidaci

Řízení o soudní likvidaci může být zahájeno se stejným subjektem, jako řízení o soudním vyrovnání, jestliže subjekt zastavil platby a soudní vyrovnání by zřejmě nebylo možné. Řízení o soudní likvidaci je upraveno ve čtvrtém titulu šesté knihy Obchodního zákoníku, v člancích L640-1 a následujících.¹³

Cílem řízení o soudní likvidaci je ukončit činnost dlužníka a provést prodej jeho majetku. Dlužník je povinen podat návrh na zahájení řízení do 45 dnů od zastavení plateb, jestliže nepodal návrh na řízení o smíru. Soud rovněž zahájí řízení o soudní likvidaci ex officio nebo na návrh věřitele. V rozhodnutí o zahájení řízení soud jmenuje soudního komisaře a soudního likvidátora (dále jen „likvidátor“). Rozhodnutím o zahájení řízení o soudní likvidaci je dlužník zbaven dispozičních práv ke svému majetku až do skončení soudní likvidace, jeho práva vykonává likvidátor.

Jestliže je řízení o soudní likvidaci zahájeno v průběhu pozorovacího období řízení o smíru nebo o soudním vyrovnání, soud jmenuje likvidátorem soudního mandátáře. Soud v rozhodnutí o zahájení řízení stanoví datum, kdy dlužník vstoupil do stavu platební neschopnosti. Věřitelé přihlašují své pohledávky obdobně jako při řízení o záchraně.

Likvidátor ověřuje pravost pohledávek a činí úkony směřující k likvidaci dlužníka. Likvidátor provede soupis majetku dlužníka a jeho ocenění. Do jednoho měsíce od svého jmenování likvidátor vypracuje zprávu o situaci dlužníka. Likvidátor nejméně jednou za tři měsíce informuje soudního komisaře, dlužníka a státního zástupce o průběhu likvidace. Veškeré částky obdržené likvidátorem jsou ukládány na zvláštní účet. Ustanovení týkající se ověření pohledávek, úhrady pracovních nároků zaměstnanců a o neplatnosti některých úkonů při řízení o smíru a řízení o soudním vyrovnání zde platí obdobně.

Jestliže je možné provést úplnou nebo částečnou cesi podniku dlužníka nebo pokud to vyžaduje veřejný zájem nebo zájmy věřitelů, soud povolí pokračování v činnosti a stanoví lhůtu, v níž mohou třetí osoby podávat nabídky na cesi částí nebo

¹³ Články L644-1 a následující obchodního zákoníku upravují zjednodušené řízení o soudní likvidaci, které se od obecného řízení liší především postupem při prodeji aktiv dlužníka a zjednodušeným ověřováním pohledávek, kdy se ověřují pouze pohledávky z pracovních smluv a pohledávky, jejichž úhradu výnos z prodeje aktiv dlužníka zřejmě umožní.

celého podniku. Řízením činnosti je zatímně pověřen likvidátor. Likvidátor připraví plán cese a provádí úkony potřebné k jeho provedení. Cílem případné cese podniku je zajistit udržení alespoň některých činností dlužníka, související zaměstnanosti a uhradit závazky dlužníka. V případě částečné cese se jedná vždy o úplné a samostatné odvětví činnosti dlužníka. Soud zvolí nabídku nebo nabídky, které nejpravděpodobněji zajistí udržení zaměstnanosti, uspokojení věřitelů a jejichž splnění je nejlépe zajištěno. Soud rozhodne o přijetí jednoho nebo více plánů cese. V průběhu přípravy cese může cesionář, po složení ceny cese, požádat o svěřeni řízení podniku, které pak vykonává na vlastní odpovědnost. Cesionář podává likvidátorovi zprávy o provádění opatření podle plánu cese. Jestliže cesionář nedodrží své závazky obsažené v plánu cese, soud může na návrh věřitele, likvidátora, státního zástupce, jiné dotčené osoby nebo ex officio zrušit plán cese a zrušit i úkony provedené v rámci plánu cese. Cena zaplacená cesionářem se mu nevrací.

Rozhodnutím o přijetí plánu cese soud zároveň může povolit uzavření specifické smlouvy o nájmu a převodu podniku (*location-gérance*) s osobou, která nabízí dlouhodobé zajištění zaměstnanosti a uspokojení věřitelů za nejlepších podmínek. Cese do rukou nájemce se musí uskutečnit do dvou let od přijetí plánu.

Jestliže soud nepřistoupí k částečné nebo úplné cesi podniku dlužníka, likvidátor provede prodej aktiv dlužníka pod dohledem soudního komisaře. Likvidátor následně z výnosů prodeje uspokojí věřitele nebo navrhne ukončení řízení pro nedostatek majetku. Rozhodnutím soudu likvidace končí.

Jak již bylo uvedeno výše, u preventivních opatření záleží především na dohodě dlužníka s věřiteli, zákon proto nestanoví ani postup pro přihlášení pohledávek, ani jejich pořadí. U řízení o záchraně, řízení o soudním vyrovnání a řízení o soudní likvidaci naopak zákon stanoví přesná pravidla. Práva a povinnosti věřitelů při přihlašování pohledávek se v těchto řízeních výrazně neliší, proto se následující kapitola zabývá postavením věřitelů ve všech třech těchto typech řízení současně, přičemž případné odchylky specifické pro určitý typ řízení jsou výslovně uvedeny.

3. PŘIHLÁŠENÍ A OVĚŘENÍ POHLEDÁVEK

Přihlášení pohledávek věřiteli a jejich ověření tvoří součást řízení o smíru, řízení o soudním vyrovnání i řízení o soudní likvidaci, přičemž cílem je potvrdit práva věřitelů za účelem jejich uplatnění v řízení.

Věřitelé se zpravidla o zahájení kolektivního řízení dozvídají buď přímo od soudního správce nebo soudního likvidátora nebo prostřednictvím zveřejněného oznámení o zahájení kolektivního řízení s jejich dlužníkem. Věřitelé následně přihlašují své pohledávky a soudní mandatář, respektive soudní likvidátor ověřuje jejich existenci a pravost. Na základě jeho návrhu pak soudní komisař rozhodne o připuštění pohledávek v řízení. Specifickou skupinou pohledávek jsou pracovní nároky zaměstnanců, o nichž pojednává třetí bod této kapitoly.

V řízení o záchraně a v řízení o soudním vyrovnání se pohledávky přihlašují u soudního mandátáře, v řízení o soudní likvidaci pak u soudního likvidátora. Tatáž osoba též pohledávky ověřuje. Vzhledem k tomu, že povinnosti obou těchto osob se neliší podle typu řízení, v následujícím textu je pro zjednodušení uváděn pouze soudní mandatář jako pojem zahrnující jak soudního mandátáře, tak i soudního likvidátora.

a. Přihlášení pohledávek

Přihlášení pohledávky je úkon, jímž věřitel žádá o uznání své pohledávky vzniklé před zahájením řízení, aby mohl participovat na uhrazení připuštěných pohledávek v rámci řízení. Základním principem je povinnost přihlášení pod sankcí pozdější nepřipustnosti pohledávky v řízení.

Rozhodnutí o zahájení řízení je publikováno v oficiálním věstníku BODAC. Po zveřejnění rozhodnutí o zahájení řízení o záchraně (čl. L622-24 CdC), řízení o soudním vyrovnání (čl. L631-14 CdC) nebo řízení o soudní likvidaci (čl. L641-3 CdC) jsou věřitelé, s výjimkou zaměstnanců, povinni přihlásit své pohledávky vzniklé před zahájením řízení u soudního mandátáře, ve lhůtě dvou měsíců od

zveřejnění rozhodnutí. Věřitelé, jejichž pohledávka je zajištěna publikovanou zárukou nebo vznikla na základě publikované smlouvy, jsou přímo kontaktováni doporučeným dopisem s dodejkou. Soudní mandatař taktéž kontaktuje věřitele uvedené na seznamu věřitelů, který je dlužník povinen vypracovat. S výjimkou pohledávek vzniklých po zahájení řízení z titulu řízení samotného nebo z titulu plnění potřebného pro pokračování v činnosti dlužníka (čl. L622-17 CdC), jsou věřitelé povinni přihlásit i všechny pohledávky vzniklé po zahájení řízení, a to ve stanovené lhůtě dvou měsíců od data splatnosti pohledávky.

Přihláška pohledávky obsahuje detailní údaje o věřiteli a důvodu pohledávky, přesnou celkovou výši pohledávky, dále výši pohledávky splatné ke dni zahájení řízení a výši pohledávky, případně částí pohledávek, které budou splatné později, včetně jednotlivých dat splatnosti. Přihlášeny musí být i pohledávky, jejichž výše ještě není přesně stanovena, v takovém případě věřitel přihlásí pohledávku na základě odhadu její výše. Při pochybnostech o výši pohledávky by věřitel měl přihlásit pohledávku větší, protože pozdější snížení výše pohledávky je přípustné, zvýšení nikoli. V přihlášce taktéž musí být uvedeno případné zajištění pohledávek a dále výše úroků jakékoli povahy ke dni zahájení řízení. Pohledávky v cizí měně se převedou na eura podle směnného kurzu platného ke dni zahájení řízení. Součástí přihlášky je konečně i čestné prohlášení věřitele o pravosti pohledávky [čl. L622-24 a L622-25 CdC]. Po formální stránce musí být přihláška písemná, ve francouzštině (v případě přeshraničního úpadku musí obsahovat alespoň nadpis „Déclaration“) a musí být doručena soudnímu mandataři prokazatelným způsobem.

Chybně podanou přihlášku pohledávek je věřitel oprávněn opravit nebo doplnit pouze do uplynutí dvouměsíční lhůty. Soudní mandatař není podle ustálené judikatury kasačního soudu povinen pomáhat věřitelům s opravou chybných přihlášek ani je o chybě informovat. Pokud věřitel v přihlášce opomene uvést například zajištění, je jeho pohledávka v řízení považována za pohledávku nezajištěnou.

Pohledávky finančních orgánů, orgánů sociálního zabezpečení a dalších veřejných orgánů jsou bez dalšího připuštěny ve výši, jakou příslušný orgán přihlásil, s výhradou pohledávek, jejichž výše doposud není přesně stanovitelná. Jejich výše však musí být určena nejpozději v den, kdy podle rozhodnutí o zahájení řízení soudní

mandatář musí předat seznam pohledávek soudnímu komisaři [čl. L622-24, odst. 3 CdC].

Pokud věřitelé nepřihlásí své pohledávky ve stanovené lhůtě, na jejich pohledávky není v řízení brán zřetel. Totéž platí i o chybně přihlášených pohledávkách. Věřitel, který nepřihlásil svou pohledávku řádně a včas, může požádat soudního komisaře o navrácení lhůty, pokud prokáže, že lhůtu zmeškal nikoli vlastní vinou.

Oproti původní úpravě již nepřihlášená pohledávka nezaniká, pouze je věřitel nemůže uplatnit v řízení. Může ji nicméně vymáhat po jeho skončení, za předpokladu, že pohledávka nebude mezitím promlčena, protože kolektivní řízení nestaví běh promlčecí lhůty.

Po uplynutí lhůty pro přihlášení pohledávek soudní mandatář sestaví seznam přihlášených pohledávek a přistoupí k jejich ověření.

b. Ověření pohledávek

Cílem ověření pohledávek je kontrola nároků věřitelů, jejich pravosti a přípustnosti. Ověření pohledávek je náročné a představuje významnou část práce soudního mandatáře. Proto v případě, že je v řízení o soudní likvidaci zřejmé, že výnos z prodeje majetku dlužníka pokryje pouze náklady řízení a privilegované pohledávky, není soudní likvidátor povinen ověřit pohledávky nezajištěné (čl. L641-4 CdC).

Soudní mandatář porovná seznam pohledávek přihlášených věřiteli se seznamem vypracovaným dlužníkem, zpravidla za účasti dlužníka a kontrolorů z řad věřitelů. U většiny pohledávek soudní mandatář navrhne připuštění pohledávky. Pokud však soudní mandatář nebo dlužník nesouhlasí s výší pohledávky nebo jejím zajištěním, pak soudní mandatář informuje dotčeného věřitele o svém návrhu a požádá jej o podání vysvětlení, případně důkazů dokládajících zpochybňovanou skutečnost. Jestliže věřitel na tuto výzvu nereaguje ve lhůtě třiceti dnů, platí návrh soudního mandatáře a věřitel jej později není oprávněn napadnout.

Následně soudní mandatář sestaví seznam všech pohledávek věřitelů za dlužníkem spolu s návrhem na připuštění či odmítnutí jednotlivých pohledávek, případně s návrhem na zahájení řízení o určení výše pohledávky. Tento seznam zašle soudnímu komisaři. (čl. L624-1 CdC).

Po prozkoumání seznamu pohledávek a návrhů soudního mandátáře soudní komisař rozhodne o přípustnosti pohledávek. Soudní komisař může pohledávku uznat v plném rozsahu, tedy co do důvodu, výše a zajištění, může ji uznat částečně a částečně zamítnout nebo zamítnout v celém rozsahu. Proti rozhodnutí soudního komisaře může věřitel, dlužník a soudní mandatář podat do dvou měsíců odvolání (čl. L624-3 CdC). Odvolání však není přípustné proti rozhodnutí, jímž byl potvrzen návrh soudního mandátáře ohledně pohledávky, která byla zpochybněna již soudním mandátářem, a věřitel nereagoval na jeho výzvu. I tady však platí, že pohledávka tím nezaniká.

Soudní komisař doručí konečný seznam pohledávek za dlužníkem kanceláři soudu, kde do něj může kdokoli nahlížet.

c. Pracovní nároky zaměstnanců

Pracovní nároky zaměstnanců mají i ve francouzském úpadkovém právu specifické postavení. Ochrana zaměstnanců je, ostatně nejen v úpadkovém právu, jednou z hlavních priorit francouzského pojetí sociálního státu. V kolektivních řízeních jsou zaměstnanci chráněni mimo jiné i proto, že bez jejich účasti nelze zamýšlet jakékoli udržení ekonomické činnosti dlužníka. Postup při uplatnění těchto pohledávek v řízení je na jedné straně zjednodušen co do nároků kladených na zaměstnance, na straně druhé však je mnohem složitější z důvodu jejich zvláštní ochrany.

Jak již bylo uvedeno výše, zaměstnanci své pohledávky nepřihlašují. Seznam všech pracovních nároků zaměstnanců sestaví soudní mandatář na základě interních záznamů dlužníka, zejména účetních a mzdových knih. Tohoto sestavení se účastní i zástupce zaměstnanců. Tento seznam soudní komisař shlédne, ale nekontroluje.

Soudní mandatář následně zašle seznam pracovních nároků zaměstnanců kanceláři soudu, kde je možné do něj nahlížet. Seznam je rovněž publikován.

Zaměstnanec, jehož pohledávka není na seznamu uvedena ve správné výši nebo vůbec, je povinen podat návrh na přezkoumání speciálnímu soudu pro pracovněprávní spory (*Conseil des prud'hommes*). Zástupce zaměstnanců jej v tomto řízení může zastupovat nebo mu asistovat. Dvouměsíční lhůta pro podání návrhu na přezkoumání počíná běžet dnem zveřejnění seznamu pracovních nároků zaměstnanců. Pokud zaměstnanec nepodal návrh v této lhůtě, je jeho pohledávka buď postavena mimo řízení nebo je uznána jen ve výši uvedené na seznamu.

Pracovní nároky zaměstnanců jsou již od 30. let 20. století ze zákona všeobecně zajištěny, bez ohledu na případné kolektivní řízení se zaměstnavatelem. Obecné přednostní právo (*privilège général*) je všeobecným zajištěním pracovních nároků zaměstnanců, které zajišťuje uspokojení těchto pohledávek z movitého (čl. 2121 odst. 4 občanského zákoníku), případně nemovitého (čl. 2104 odst. 2 občanského zákoníku) majetku zaměstnavatele. Toto obecné přednostní právo zajišťuje uspokojení pohledávek z titulu mzdy za posledních šest měsíců. Soud u těchto pohledávek nesmí nařídít jakoukoli slevu či odklad splatnosti, například v případě přijetí pokračovacího záměru musí být pracovní nároky zaměstnanců uhrazeny bezprostředně po vydání rozhodnutí o přijetí plánu [čl. L625-7 CdC a n.].

Druhým zákonným zajištěním je tzv. *superprivilegium* (*superprivilège*). Tento způsob zajištění je upraven v zákoníku práce v čl. L143-10 a L140-11. Toto zajištění pracovních nároků zaměstnanců se vztahuje pouze na kolektivní řízení a zajišťuje posledních 60 dní práce. Zahrnuje všechny částky, které zaměstnavatel měl uhradit a neuhradil zaměstnancům z titulu pracovních smluv, tedy nejen mzdy samotné, ale i veškeré příplatky, náhrady atd. Toto zajištění je limitováno do výše cca 8 000 eur. Takto zajištěné pohledávky jsou přednostně hrazeny soudním správcem na pokyn soudního komisaře v průběhu kolektivních řízení, zpravidla do 10 dnů od rozhodnutí o zahájení řízení, jestliže to umožňují disponibilní zdroje [čl. L625-8 CdC]. Soudní správce vyplatí, se souhlasem soudního komisaře a v rozsahu disponibilních zdrojů, zaměstnancům zálohu ve výši jedné měsíční mzdy na základě poslední výplatní pásky, maximální výše takto vyplacené zálohy je však limitována. Nedisponuje-li soudní správce dostatečnými zdroji, uplatní se systém pojištění pracovních nároků zaměstnanců.

Ochrana zaměstnanců v kolektivních řízeních byla dlouhodobě posilována, přesto rozsáhlá statistická studie provedená v 70. letech 20. století ukázala, že zaměstnanci obdrží v průměru jen kolem 50 % svých nároků, navíc po velmi dlouhé době. Toto zjištění bylo impulsem pro zavedení systému pojištění pracovních nároků zaměstnanců.

Systém pojištění pracovních nároků upravují čl. L143-11-1 až L143-11-9 zákoníku práce. Základem systému je pojistný fond, do nějž povinně přispívají všichni zaměstnavatelé, s nimiž může být zahájeno kolektivní řízení, a to formou zákonného pojištění nebezpečí neuhrazení částek, které je zaměstnavatel povinen hradit svým zaměstnancům z titulu pracovních smluv, pro případ řízení o záchraně, řízení o soudním vyrovnání nebo řízení o soudní likvidaci [čl. L143-11-1 zákoníku práce]. Výplata pojistného plnění není podmíněna uhrazením pojistného zaměstnavatelem.

Pojištění kryje pohledávky zaměstnanců vzniklé do dne zahájení řízení o záchraně, řízení o soudním vyrovnání nebo řízení o soudní likvidaci, dále pohledávky z titulu ukončení pracovní smlouvy v pozorovacím období, do jednoho měsíce od přijetí plánu záchrany, plánu vyrovnání nebo plánu cese podniku, do 15 dnů od rozhodnutí o likvidaci nebo po dobu dočasného pokračování v činnosti při řízení o soudní likvidaci. Pojištění dále kryje při řízení o soudní likvidaci pohledávky vzniklé v průběhu pozorovacího období, v průběhu 15 dnů od rozhodnutí o likvidaci (30 dnů u zástupců zaměstnanců) nebo po dobu dočasného pokračování v činnosti. A konečně pojištění kryje také příplatky bývalým zaměstnancům za předčasný odchod do důchodu za předpokladu, že dohoda nebo kolektivní smlouva stanoví jako nejnižší možný věk pro předčasný odchod 55 let [čl. L143-11-1 zákoníku práce].

Výše pojistného plnění zaměstnancům je limitována v závislosti na délce trvání pracovní smlouvy, hranicí jsou zde čtyři, osm a osmnáct měsíců, přičemž například nejvyšší strop činí 58 386 eur.

Pro účely tohoto pojištění soudní mandátář vypracuje do 10 dnů od vydání rozhodnutí o zahájení řízení seznam pohledávek zaměstnanců zajištěných tzv. superprivilegiem. Dále do tří měsíců sestaví seznam ostatních pohledávek zaměstnanců splatných ke dni zahájení řízení. Soudní mandátář vypracuje do 10 dnů po skončení období, které pojištění kryje, seznam pohledávek vzniklých zaměstnancům při řízení o soudní likvidaci. Příslušná pojišťovací instituce vyplatí

pojistné plnění soudnímu mandatáři ve lhůtě pěti, resp. osmi dnů od obdržení seznamu, soudní mandatář bezodkladně zašle příslušné částky jednotlivým zaměstnancům [čl. L143-11-7 zákoníku práce].

Příslušná pojišťovací instituce může zpochybnit pravost nebo výši pohledávky, toto zpochybnění oznámí soudnímu mandatáři, který o tom informuje zástupce zaměstnanců a dotčeného zaměstnance, který může uplatnit svou pohledávku u speciálního soudu pro pracovněprávní spory (*Conseil des prud'hommes*) [čl. L625-4 CdC].

Příslušná pojišťovací instituce vstupuje do práv zaměstnanců, jejichž pohledávky uhradila, a to včetně jejich pořadí. V případě řízení o záchraně se toto týká všech pohledávek, v případě řízení o soudním vyrovnání a o soudní likvidaci jde pouze o pohledávky zajištěné tzv. superprivilegiem a v řízení o soudní likvidaci o pohledávky vzniklé v průběhu pozorovacího období, v průběhu 15 (30) dnů od rozhodnutí o likvidaci nebo po dobu dočasného pokračování v činnosti, přičemž ostatní pohledávky jsou považovány za pohledávky vzniklé před zahájením řízení [čl. L143-11-9 zákoníku práce].

4. POŘADÍ POHLEDÁVEK PODLE DRUHU

Jedním ze základních rozdělení pohledávek v kolektivních řízeních je dělení podle data vzniku pohledávky. Pohledávky věřitelů za dlužníkem, bez ohledu na typ řízení, se dělí na pohledávky vzniklé před rozhodnutím o zahájení řízení a na pohledávky vzniklé po tomto rozhodnutí. Úpadkové právo tímto způsobem rozlišuje pohledávky za účelem motivace stávajících věřitelů či nových smluvních stran k poskytování plnění dlužníkovi, proti němuž je sice vedeno řízení o záchraně, o soudním vyrovnání či o soudní likvidaci, ale svou ekonomickou činnost ještě neukončil a potřebuje smluvní partnery a jejich plnění.

Takto rozlišené pohledávky nemají stejný právní režim, a proto je stanovení přesného data vzniku pohledávky velmi důležité. Příslušná judikatura je v tomto směru značně nejednotná, například pohledávka z titulu náhrady škody se považuje za pohledávku vzniklou v den události způsobující škodu, naopak peněžní tresty vznikají až definitivním rozhodnutím, které takovou sankci nařizuje a pohledávka z titulu náhrady soudních výdajů vzniká dnem vydání rozhodnutí odsuzujícího dlužníka k této náhradě. Většina pohledávek však vzniká na základě synallagmatických smluv, zde judikatura stanoví, že pohledávka vzniká dnem uskutečnění protiplnění. U smluvních vztahů, kdy protiplnění trvá určitou dobu, např. pracovní nebo nájemní smlouvy, se pohledávka za období, v němž bylo zahájeno řízení, rozdělí na části před a po zahájení řízení, přičemž den zahájení řízení se počítá do období po zahájení řízení.

Rozhodnutím o zahájení řízení o záchraně se ze zákona zakazuje hradit pohledávky, a to jak pohledávky vzniklé před vydáním rozhodnutí o zahájení řízení, tak i po něm. Výjimku tvoří jednak započtení souvisejících pohledávek vzniklých před zahájením řízení, jednak úhrada pohledávek, které vznikly po zahájení řízení v souvislosti s řízením nebo s pozorovacím obdobím nebo za plnění poskytnuté dlužníkovi v přímé souvislosti s jeho hospodářskou činností v tomto období, jak stanoví čl. L622-17 odst. I. CdC [čl. L622-7 CdC]. Totéž platí i při řízení o soudním vyrovnání [čl. L631-14 CdC] a při řízení o soudní likvidaci [čl. L641-3 CdC].

Soud prohlásí za neplatný jakýkoli úkon nebo úhradu porušující výše uvedený zákaz hradit tyto pohledávky na návrh kterékoli dotčené osoby nebo

státního zástupce podaný do tří let od data provedení úkonu nebo úhrady. Jestliže je úkon publikován, lhůta běží ode dne jeho zveřejnění.

a. Řízení o záchraně

V řízení o záchraně se pohledávky za dlužníkem rozlišují primárně podle data jejich vzniku, přičemž rozhodující je, zda vznikly před zahájením řízení nebo až po něm.

Jak již bylo uvedeno výše, v řízení o záchraně se pohledávky vzniklé před zahájením řízení, které nejsou splatné v den zahájení řízení, stávají splatnými podle původní dohody stran [čl. L622-29 CdC].

Věřitelé, kteří poskytli dlužníkovi plnění sestávající z movitých věcí, mohou do tří měsíců od rozhodnutí o zahájení řízení nebo od ukončení příslušné smlouvy požádat o vydání těchto věcí. Podmínkou vydání je, že prodej byl zrušen před zahájením řízení a věc ještě alespoň částečně existuje [čl. L624-12 CdC]. Dále může věřitel požádat o vydání věcí odeslaných dlužníkovi, jestliže mu dosud nebyly doručeny. Jestliže však dlužník tyto věci již řádně prodal, žádost o vydání bude zamítnuta [čl. L624-13 CdC]. Věřitel může též zadržet věci, které měly být odeslány dlužníkovi nebo osobě jednající na jeho účet [čl. L624-14 CdC]. Věřitel může požádat o vydání směnky nebo jiného cenného papíru, který předal dlužníkovi k proplacení nebo který byl výslovně určen k úhradě konkrétní platby, jestliže dlužník tento cenný papír ještě drží [čl. L624-15 CdC].

Věřitel může také požádat o vydání věcí, které jsou u dlužníka v úschově nebo za účelem prodeje pro věřitele. Věřitel je taktéž oprávněn požádat o vydání věcí, na které se vztahuje výhrada vlastnictví až do úplného zaplacení kupní ceny (*clause de réserve de propriété*), a to za předpokladu, že byla tato výhrada písemně sjednána nejpozději v době dodání věci. Jestliže však soudní komisař rozhodne o bezprostředním uhrazení pohledávky, věřitel nemůže žádat vrácení věci. Se souhlasem dotčeného věřitele může soudní komisař odložit splatnost. Pohledávka z tohoto titulu je pohledávkou vzniklou po zahájení řízení a svým pořadím odpovídá

pracovním nárokům zaměstnanců ve výši, která nebyla uhrazena z pojištění dle čl. L143-11-1 až L143-11-3 zákoníku práce [čl. L624-16 CdC] (viz níže).

Za výše uvedených podmínek může soudní správce se souhlasem dlužníka vydat věc věřiteli. Případný spor je předložen soudnímu komisaři.

Soudní mandatář projedná s věřiteli poskytnutí navržených úlev, v návrhu plánu záchrany pak uvede konkrétně, jaké úlevy ten který věřitel akceptoval. Ostatním věřitelům soud rozhodnutím o přijetí plánu nařídí jednotné splatnosti, pokud se strany původně nedohodly na splatnosti delší, než je doba trvání plánu [čl. L626-18 CdC], přičemž první splátka musí být uhrazena do jednoho roku od rozhodnutí o přijetí plánu a v následujících letech musí roční splátky představovat nejméně 5 % všech závazků dlužníka.

Věřitelé, kteří neposkytli úlevy, mohou taktéž zvolit kratší dobu splatnosti, jestliže to plán záchrany umožňuje, za podmínky snížení výše pohledávky [čl. L626-19 CdC].

Nařízené nebo poskytnuté úlevy se nemohou dotýkat pracovních nároků zaměstnanců zajištěných superprivilegiem ani pracovních nároků zajištěných obecným přednostním právem podle občanského zákoníku do výše neuhrazené z pojistného plnění ve smyslu čl. L143-11-1 zákoníku práce [čl. L626-20 odst. I CdC].

Bez úlev jsou hrazeny nejnižší pohledávky ve vzestupném pořadí podle jejich výše až do dosažení 5 % odhadu všech závazků dlužníka [čl. L626-20 odst. II CdC].

Pohledávky, které vznikly po zahájení řízení v souvislosti s řízením nebo s pozorovacím obdobím nebo za plnění poskytnuté dlužníkovi v přímé souvislosti s jeho hospodářskou činností v tomto období, (dále jen „pohledávky v souvislosti s řízením“) jsou hrazeny v den jejich splatnosti [čl. L622-17 odst. I. CdC]. Jestliže to disponibilní zdroje dlužníka neumožňují, jsou pohledávky v souvislosti s řízením hrazeny přednostně před všemi ostatními pohledávkami bez ohledu na jejich zajištění, s výjimkou pohledávek zaměstnanců zajištěných superprivilegiem, náhrady nákladů řízení a pohledávek vzniklých na základě hotovostních vkladů věřitelů v řízení o smíru podle čl. L611-11 CdC.

Jakmile to disponibilní zdroje dlužníka umožňují, jsou pohledávky v souvislosti s řízením hrazeny v následujícím pořadí. V první řadě jsou uhrazeny pracovní nároky zaměstnanců ve výši, která nebyla uhrazena z pojištění podle čl. L143-11-1 až L143-11-3 zákoníku práce, tedy ve výši rozdílu původní pohledávky a pojistného plnění z titulu mzdy a z titulu ukončení pracovní smlouvy v příslušném období (viz výše). Dále jsou uhrazeny náklady soudního řízení.

Na třetím místě jsou hrazeny pohledávky z půjček a úvěrů a ze smluv trvajících v době řízení, a to za předpokladu, že smluvní strana souhlasila s odložením úhrady pohledávek z tohoto titulu ve smyslu čl. L622-13 CdC. Uvedené půjčky a odklady splatnosti schvaluje před jejich poskytnutím soudní komisař, a to v rozsahu nezbytném pro pokračování v činnosti v pozorovacím období. Rozhodnutí o nich je zveřejněno. Pořadí těchto pohledávek se však vztahuje pouze na protihodnotu za plnění poskytnuté dlužníkovi, náhrada škody za ukončení těchto smluv a smluvní pokuta této výhody nepožívají.

V pořadí na čtvrtém místě jsou pohledávky pojišťovací instituce z titulu pojistného plnění vyplaceného zaměstnancům podle odst. 3 čl. L143-11-1 zákoníku práce.

b. Řízení o soudním vyrovnání

V řízení o soudním vyrovnání, obdobně jako v řízení o záchraně, se pohledávky za dlužníkem rozlišují primárně podle data jejich vzniku, přičemž rozhodující je, zda vznikly před zahájením řízení nebo až po něm. Splatnost pohledávek vzniklých před zahájením řízení se rovněž nemění [čl. L631-14 CdC]. Ustanovení obchodního zákoníku upravující vydání věci při řízení o záchraně se použijí i v řízení o soudním vyrovnání [čl. L631-18 odst. I. CdC]. Také příprava a projednání plánu vyrovnání a jeho jednotlivých opatření s věřiteli je upravena shodně [čl. L631-19 odst. I. CdC]. Výjimkou je, že úlevy nařízené v plánu vyrovnání neprospívají spoludlužníkům a ručitelům dlužníka. Obdobně se použijí ustanovení týkající se úhrady pohledávek vzniklých po zahájení řízení.

Jestliže plán vyrovnání spočívá v úplné nebo částečné cesi podniku dlužníka, pak soudní mandátář postupuje při úhradě pohledávek v souladu s ustanoveními o soudní likvidaci, přičemž pohledávky jsou hrazeny z ceny cese [čl. L631-22 CdC] (viz níže). Jestliže však plán vyrovnání zachovává podnik v rukou dlužníka, pak soudní mandátář postupuje v souladu s ustanoveními týkajícími se řízení o záchraně [čl. L631-18 a L631-19 CdC].

c. Řízení o soudní likvidaci

Rozhodnutím o zahájení řízení o soudní likvidaci se veškeré pohledávky za dlužníkem stávají splatnými. Pokud však soud povolí pokračování v činnosti z důvodu možné částečné nebo úplné cese podniku, stávají se dosud nesplacené pohledávky splatnými až rozhodnutím o plánu cese podniku [čl. L643-1 CdC].

V průběhu řízení je soudní likvidátor povinen ukládat na zvláštní účet veškeré částky, které v rámci výkonu svých funkcí při soudní likvidaci přijme [čl. L641-8 CdC]. Na tomto účtu jsou ukládány částky představující jak cenu zpeněžených věcí z majetku dlužníka, tak i cenu případné cese jeho podniku. Již v průběhu řízení však soudní likvidátor, se souhlasem soudního komisaře, může uhradit pohledávku, která je zajištěna zástavou movité věci nebo zadržovacím právem k movité věci, a převzít tuto věc zpět. Jestliže soudní likvidátor věc nepřevzme, je povinen do šesti měsíců od zahájení řízení požádat soudního komisaře o povolení k prodeji. Věřitel může také požádat o prisouzení věci, a to i v případě, že jeho pohledávka ještě nebyla definitivně uznána. Jestliže je pohledávka následně částečně nebo zcela zamítnuta, věřitel je povinen vrátit soudnímu likvidátorovi věc nebo částku, o kterou hodnota věci převyšuje uznanou pohledávku [čl. L642-25 CdC]. Soudní komisař může také nařídít na návrh soudního likvidátora nebo věřitele nebo ex officio vyplacení zálohy v poměrné výši uznané pohledávky [čl. L643-3 CdC].

Podle čl. L641-14 CdC se v řízení o soudní likvidaci použijí ustanovení o žádosti o vydání movitých věcí jejich vlastníkům z držby dlužníka, jak uvedeno výše u řízení o záchraně.

Záruky váznoucí na převáděném majetku dlužníka v případě cese dlužníkového podniku zanikají, soud určí poměrnou část ceny cese podniku jako cenu za konkrétní věc pro účely rozdělení ceny cese a výkonu přednostních práv. Až do úplného zaplacení ceny cese jsou věřitelé oprávněni uplatnit svá zajištění převáděným majetkem dlužníka jen v případě, že by cesionář tento majetek dále zcizoval. Zaplacením ceny cese se tyto záruky ruší a vymazávají [čl. L642-12 CdC].

Věřitelé, jejichž pohledávky jsou zajištěny zvláštním přednostním právem či zástavou movitého nebo nemovitého majetku, a stát pro pohledávky s přednostním právem jsou oprávněni samostatně vymáhat svá práva, jestliže soudní likvidátor nepřistoupil ke zpeněžení věcí zatížených jejich zárukami a přednostními právy do tří měsíců od rozhodnutí o zahájení řízení. Pokud soud stanovil lhůtu pro podání nabídek na cesi podniku dlužníka, uvedení věřitelé mohou samostatně žalovat až po uplynutí této lhůty, jestliže žádná z nabídek cese nezahrnuje tyto věci.

Oproti pohledávkám, které vznikly před zahájením řízení a jejichž úhrada je v průběhu řízení o soudní likvidaci zakázána, soudní likvidátor hradí řádně a včas ty pohledávky, které vznikly po zahájení řízení, případně po zahájení předchozího řízení o záchraně nebo o soudním vyrovnání, v souvislosti s řízením nebo s případným předchozím pozorovacím obdobím nebo z titulu plnění poskytnutého po zahájení řízení dlužníkovi v přímé souvislosti s jeho hospodářskou činností [čl. L641-13, odst. I. CdC]. V případě řízení o soudní likvidaci směřujícího k ukončení ekonomické činnosti dlužníka budou takovými pohledávkami především pohledávky zaměstnanců z titulu mzdy a odstupného a náklady řízení, v případě řízení směřujícího k úplné nebo částečné cesi podniku budou v této kategorii významnou část představovat i pohledávky dodavatelů a dalších smluvních partnerů.

Jestliže není možné uведенé pohledávky uhradit řádně a včas, jsou tyto pohledávky hrazeny přednostně před všemi ostatními pohledávkami, s výjimkou pohledávek zaměstnanců zajištěných superprivilegiem, náhrady nákladů řízení, pohledávek vzniklých na základě hotovostních vkladů věřitelů v řízení o smíru dle čl. L611-11 CdC a pohledávek zajištěných zástavním právem k nemovitým věcem nebo zástavním právem k věcem movitým spolu s právem zadržovacím (*droit de rétention*) k nim [čl. L641-13 odst. II. CdC].

Pořadí pohledávek vzniklých po zahájení řízení souvisejících s hospodářskou činností dlužníka je obdobné řízení o záchraně. V první řadě jsou, podobně jako v případě řízení o záchraně nebo o soudním vyrovnání, uhrazeny pracovní nároky zaměstnanců ve výši, která nebyla uhrazena z pojištění dle čl. L143-11-1 až L143-11-3 zákoníku práce (viz výše). Dále jsou uhrazeny náklady soudního řízení.

Obdobně jsou na třetím místě hrazeny pohledávky z půjček a úvěrů a ze smluv trvajících v době řízení, a to za předpokladu, že smluvní strana souhlasila s odložením úhrady pohledávek z tohoto titulu ve smyslu čl. L622-13 CdC.

V pořadí na čtvrtém místě jsou pohledávky pojišťovací instituce z titulu pojistného plnění vyplaceného zaměstnancům podle čl. L143-11-1, odst. 3 zákoníku práce, tedy pohledávky v řízení o soudní likvidaci v průběhu pozorovacího období, v průběhu 15 (30) dnů od rozhodnutí o likvidaci nebo po dobu dočasného pokračování v činnosti. [čl. L641-13, odst. III. CdC].

Souhrnně lze tedy říci, že pohledávky všech věřitelů jsou v řízení o soudní likvidaci uspokojovány v následujícím pořadí: pohledávky zajištěné superprivilegiem, náklady řízení, hotovostní vklady věřitelů v případném předchozím řízení o smíru, pohledávky zajištěné zástavními právy k věcem nemovitým a movitým včetně zajištění právem zadržovacím, pohledávky vzniklé po zahájení řízení související s hospodářskou činností dlužníka a konečně nezajištěné pohledávky.

Věřitelé, jejichž pohledávky jsou zajištěny přednostním právem nebo zástavním právem k nemovitým věcem, se uspokojují přednostně z výnosů z prodeje nemovitostí [čl. L643-5 CdC]. Jestliže před rozdělením výnosů z prodeje nemovitostí dojde k rozdělení jiných výnosů, věřitelé, jejichž pohledávky jsou zajištěny přednostním právem nebo zástavním právem k nemovitým věcem, se na rozdělení podílí v poměru svých pohledávek ke všem pohledávkám za dlužníkem. Po prodeji nemovitostí získají tyto věřitelé pouze zbývající část a naopak výnos z prodeje nemovité věci, který nebude rozdělen mezi tyto věřitele, bude určen k uspokojení všech ostatních věřitelů [čl. L643-4 CdC].

Pohledávky zajištěné superprivilegiem a náklady řízení musí být uhrazeny v plné výši, to platí i o hotovostních vkladech věřitelů v řízení o smíru. Pohledávky

zajištěné přednostním právem nebo zástavním právem k nemovitým věcem jsou hrazeny až do výše hodnoty zajištění v plné výši, zbývající část pohledávky přesahující hodnotu zajištění se řadí mezi pohledávky nezajištěné a je hrazena poměrně [čl. L643-6 a L643-8 CdC].

V případě ukončení řízení o soudní likvidaci pro nedostatek majetku nejsou zpravidla věřitelé oprávněni vymáhat své pohledávky na dlužníkovi. Výjimku představují pohledávky z moci trestněprávního rozsudku a z titulu pohledávek spojených s osobou dlužníka. Věřitelé rovněž mohou vymáhat svá práva, jestliže byl prohlášen osobní úpadek (*faillite personnelle*) dlužníka fyzické osoby, dále jestliže byl dlužník odsouzen za trestný čin bankrotu nebo pokud s dlužníkem nebo s právnickou osobou, v jejímž vedení působil, bylo v uplynulých pěti letech vedeno řízení o soudní likvidaci ukončené pro nedostatek majetku [čl. L643-11 odst. III. CdC].

Soud také povolí individuální žaloby věřitelů proti dlužníkovi, jestliže se tento dopustil podvodného chování k nejméně jednomu věřiteli [čl. L643-11 odst. IV. CdC].

Věřitelům, jimž je takto navráceno právo individuálně vymáhat své neuhrazené pohledávky, předseda soudu vydá exekuční titul k uznaným a neuhrazeným pohledávkám za dlužníkem.

Takto tedy chrání francouzská společnost své zájmy a zájmy svých členů. Závěr této práce je věnován srovnání nejvýznamnějších rozdílů mezi českou a francouzskou právní úpravou.

IV. ZÁVĚR

Tato diplomová práce se zabývá postavením věřitele v konkurzním řízení, uplatněním pohledávek v něm a pořadím jejich uspokojení podle českého a francouzského práva. Snaží se nalézt odpověď na otázku, jak jsou v případě úpadku dlužníka chráněny zájmy jeho věřitelů, jak je upraven postup při úpadku dlužníka, jak se uplatňují pohledávky věřitelů v úpadkových řízeních a konečně v jakém pořadí jsou pohledávky věřitelů uspokojeny.

Klasickým cílem úpadkových řízení je dosažení rovného postavení věřitelů při uspokojování jejich nároků, a to alespoň poměrně. Tento cíl však dnes již není jediný, v průběhu 20. století se v úpadkových řízeních postupně začaly projevovat i další cíle, mezi něž patří především stabilní hospodářské prostředí a ochrana zaměstnanců. Tyto, často i protichůdné, cíle se úpadkové právo pokouší skloubit, upřednostnit jeden zájem však znamená potlačit druhý, nalezení rovnováhy v ochraně jednotlivých zájmů závisí na uspořádání hodnot společnosti, která řešení úpadku právně upravuje. I proto jsou v každé právní úpravě tyto zájmy chráněny jinak a ochrana zájmů věřitelů se projevuje jinými prostředky.

Významný rozdíl mezi českou a francouzskou úpravou konkurzních řízení spočívá v úloze soudu v průběhu řízení. V českém právu hraje konkurzní soud významnou roli ve všech fázích řízení, což však zatěžuje nejen soud, ale i samotné řízení. Oproti tomu francouzský soud zasahuje do kolektivních řízení jen při nejdůležitějších rozhodnutích, zatímco jinak na řádný průběh řízení pod taktovkou soudního správce a soudního mandátáře dbá soudní komisař a státní zástupce. Toto uspořádání kompetencí v řízení zvyšuje pružnost a rychlost řízení, což nelze než považovat za výhodu.

Dalším z rozdílů mezi českým a francouzským právem jsou opatření v oblasti prevence ekonomických potíží. Postupy stanovené českým úpadkovým právem řeší situaci dlužníka teprve ve chvíli, kdy je dlužník již v úpadku, zatímco francouzská právní úprava obsahuje i poměrně podrobnou úpravu preventivních opatření, jejichž účelem je odvrácení ekonomických potíží již v jejich počátku tak, aby se

podnikatelský subjekt do úpadku ani nedostal. Včasným zásahem lze s poměrně malými náklady minimalizovat riziko, že se dlužník dostane do situace, kterou ekonomicky nezvládne. Preventivní opatření tak pomáhají dlužníkům překonat složitá období, aniž by byla ukončena jejich činnost. Zároveň ale také zvyšují důvěru věřitele k dlužníkovi, neboť věřitel může snadněji počítat s tím, že jeho pohledávka bude uhrazena i v nepříznivých fázích hospodářského cyklu, neboť při hrozících ekonomických potížích dlužníka budou včas učiněna preventivní opatření, která mohou zabránit tomu, aby hrozící potíže přerostly v krizi a následný úpadek dlužníka. Ostatně kontinuita ekonomické činnosti je na jedné straně cílem právní úpravy a na straně druhé i prostředkem k posílení ochrany zaměstnanců, kterou Francie, jako tradičně značně sociální stát, považuje za svou prioritu nejen v oblasti úpadkového práva.

Pohledávky uplatňované v konkurzním řízení jsou velmi různorodé a právo některé z nich chrání více než jiné. I zde se srovnávané právní řády liší, nejvýraznější odlišnosti lze vysledovat v úpravě přednostního uspokojení pracovních nároků zaměstnanců. Zvláštní úprava pracovních nároků zaměstnanců je výrazem snahy chránit zaměstnance, pro které je příjem ze závislé činnosti zpravidla jediným zdrojem obživy. Pracovní nároky sice jsou podle českého konkurzního práva uspokojovány přednostně, nicméně zaměstnanci obdrží i tak první úhradu často velmi pozdě, nadto ani ne v plné výši. Oproti tomu francouzská úprava ochrany zaměstnanců umožňuje uspokojit alespoň částečně pohledávky zaměstnanců ve velmi krátké době. Brzké uspokojení pracovních nároků francouzských zaměstnanců je zajištěno především prostřednictvím pojištění mezd a dalších pracovních nároků, přičemž i zbývající část svých pohledávek obdrží zaměstnanci relativně brzy díky obecnému přednostnímu právu podle občanskoprávních předpisů. Ochrana zaměstnanců se ve francouzském právu projevuje i při rozhodování soudu o nabídkách cese, kdy zachování pracovních míst je jedním z kritérií při výběru nejvhodnější nabídky.

Specifickým projevem principu rovnosti věřitelů v řízení je oprávnění francouzských státních a veřejných orgánů poskytnout dlužníkovi určité úlevy z jejich pohledávek, byť omezené na úlevy, které by poskytl soukromý subjekt ve stejné situaci. Tímto způsobem státní a veřejné orgány, podobně jako ostatní věřitelé,

přispívají ke zvýšení pravděpodobnosti, že dlužník svou ekonomickou krizi překoná. Navíc může takový přístup do určité míry motivovat ostatní věřitele ke vstřícnosti vůči dlužníkovi. Takové dvojnásobné přispění státních a veřejných orgánů ke zlepšení ekonomické situace dlužníka je ve srovnání s českými zvyklostmi příjemným rozdílem.

Pravděpodobně nejvýrazněji se české a francouzské úpadkové právo liší ve snaze o udržení činnosti podniku dlužníka. Tato rozdílnost se projevuje především v možnostech prodeje podniku jinému podnikateli. České právo prodej podniku jako celku umožňuje, nikterak však tuto možnost zpeněžení podstaty nepreferuje před zpeněžením jednotlivých věcí a jiných penězi ocenitelných majetkových hodnot tvořících podstatu. Rozhodujícím kritériem je pak cena, kterou je možné prodejem utřít. Konkurzní řízení je však obecně zahajováno až v pokročilém stadiu ekonomické krize dlužníka, kdy případný výtěžek z prodeje podniku již těžko může být uspokojivý. Ekonomická činnost dlužníka byla navíc často ukončena již před zahájením konkurzního řízení. Udržení případné činnosti podniku po celou dobu konkurzního řízení až do převodu rovněž klade značné nároky na správce. Zpeněžení podstaty formou prodeje podniku je tak v českém konkurzním řízení jen málo využívané, byť tak lze zlepšit ekonomickou stabilitu a udržet zaměstnanost. Jiné hodnotové zaměření přináší s účinností od 1. července 2007 do českého pojetí úpadkového práva nový insolvenční zákon.

Oproti stávající české úpravě se francouzské úpadkové právo při řešení úpadku pokouší skloubit zájem na maximálním možném uspokojení věřitelů se zájmem na stabilním hospodářství a na ochraně zaměstnanců. Snaha o udržení ekonomické činnosti podniku dlužníka se projevuje velmi intenzivně. Jestliže již nelze dlužníkovi pomoci, aby své ekonomické potíže zvládl a i nadále provozoval svou činnost sám, přichází na řadu prodej podniku do rukou jiného subjektu, který bude schopen činnost udržet. Nabídky jednotlivých zájemců o převzetí podniku dlužníka jsou posuzovány velmi přísně s ohledem na přítomné zájmy. Pro výběr nejvhodnější nabídky však cena prodeje není jediným kritériem, rozsah zachování činnosti a zaměstnanosti oproti původnímu dlužníkovi jsou neméně významné. Často tak dochází k prodeji zájemci, jehož podnikatelský záměr zachová nejvíce pracovních míst, aniž by nabízel nejvyšší cenu. Taková stabilizace podniku po

úpadku se však děje na úkor věřitelů původního podnikatele. Francouzský zájem na stabilním hospodářství tak převažuje nad tradičním smyslem konkurzního řízení, jímž je maximální možné uspokojení věřitelů.

Právní úprava popsaná v první části této práce ukazuje, že české právo zůstává věrné původní myšlence konkurzního práva, tedy snaze o maximální možné poměrné uspokojení věřitelů. Francouzské právo, jak naznačuje druhá část této práce, upřednostňuje zachování hospodářské činnosti dlužníka i na úkor jeho věřitelů, ovšem s výjimkou speciálně upravených nároků zaměstnanců.

Literatura

Gerloch, A. Teorie práva. 1. vydání. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2000.

Kol. aut. Malá československá encyklopedie. 1. vydání. Praha: Academia, 1984.

Kozel, R. Problémy konkursního řízení a jejich řešení. Praha: Linde, 2001.

Lefèbvre, D. a kol. Droit et entreprise. Aspects juridiques, sociaux, fiscaux. 9. vydání. Grenoble: Presses Universitaires de Grenoble, 2003.

Malý, K. a kol. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Linde, 1997.

Nález III. ÚS 545/99, ze dne 3. února 2000. Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu. Svazek č.17. Nález č.18, str.127.

Pelikánová, I. Úvod do srovnávacího práva obchodního. Skripta. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000.

Schelleová, I. a kol. Konkurz a vyrovnání. 3. vydání. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2005.

Souweine, C. Obchodní právo II. - Právo podnikatelských subjektů s ekonomickými potížemi. Přednáška. Université Pierre Mendès France, Grenoble, Francie 2004.